

MAAKODU

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXIV aastakäik • veebruar 2014

Väikesest
esikust
saab asja

Külvame
paprikaid

Peen
pasteeditegu

Mees mängib
puiduga

Kas tunned koduhoovi kaske?

hind 2.90 €

ISSN 0235-6899

9 770235 689028

TAMREX

SELLE TALVE PARIM PAKKUMINE!

***OSTES
TAMREXI
TALVEJOPE**

(art 770-1804)

**SAAD
TASUTA
talvemütsi**

(väärtaus 13.-€)

**SNICKERS
WORKWEAR
kootud logomüts**

art 9084/0400

TASUTA*

TAVAHIND 13.- €

**TAMREX
talvepüksid**

art 771-1804

59 €

**TAMREX
talvejope**

art 770-1804

79 €

KOMPLEKT (JOPE + PÜKSID)

-13%

ostjale kingituseks ka
tasuta müts

= 120.06 €

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 15.02.2014 või kuni kaup jahtub!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35 | TARTU Aardla 114, Ringtee 37a | PÄRNU Riia mnt 169a, Savi 3 | RAKVERE Plikk 2 | VIJANDI Riia mnt 42a | JÕHVI Tartu mnt 30 | VÖRU Piiri 2 | VALGA Vabaduse 39 | NARVA Tallinna mnt 19c | HAAPSALU Ehitajate 2a, Uuemõisa | PAIDE Plikk 2

Sisukord

KODU

6

- 6 Külalislahke kodu teeliste majas
- 16 Esik punaste laternate valguses
- 18 Väikesest esikust saab asja
- 20 Nagid toreduse pärast
- 21 Võtmekimbud varna
- 22 Ruumimaagia pilttapeedi abil
- 24 Pilttapeet teeb toaga imet
- 26 Mees, kes mängib puiduga
- 32 ATV – nii traktor kui ka lõbusõiduk

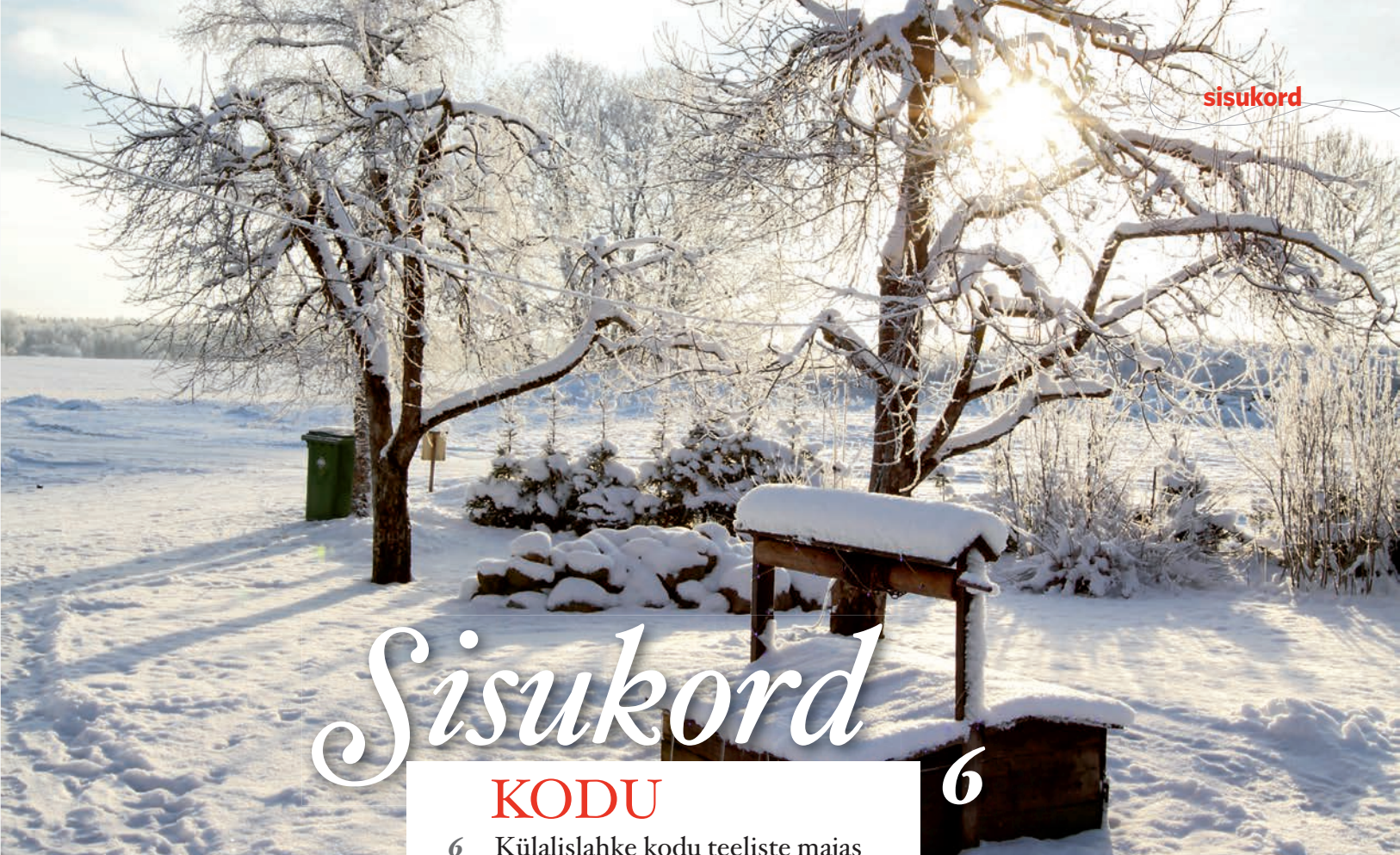
AED

- 36 Aed täis linnulaulu ja veevulinat
- 45 Oma aia magusad paprikad
- 48 Mis on kirjas seemnepakendil?
- 50 Kask – valguse ja puhtuse sümbol
- 58 Uudised
- 60 Puhastulu toalilledest

ELULAAD

- 62 Pereeluga ühes rütmis hingav ettevõte
- 68 Pasteet pidulauale ja muidu...
- 74 Rahvuslik ehe – sõlg
- 76 Hobused põlvkondi sidumas
- 81 Veebruari sündmused
- 82 Ristsõna

62

21

Kui unistused täituvad

Maakodu uus rubriik "Minu äri" on viinud meid ja läbi selle ka teid, head lugejad, kokku imeliste inimestega.

Jaanuarikuus kirjutasime Liivi Lillimägi, kes jättis kinnisvaramaakleri ameti, läks Rápina Aianduskooli ajakujundust õppima ja avas lõpuks oma unistuste äri – sisustusbutiigi.

Seekord käisime külas Otepää kandis Katrin ja Silver Silmere maakodus, kuhu mahub nii äri kui ka pere. Silmere pere maiustusteäri, mis kannab laste järgi nime Karli ja Linda Maiustused, sai alguse juba siis, kui pere elas korteris. Äri algus oli raske, kuid nüüd jalad tugevasti maas ning suured kauplused küsivad aina lisa.

Ka meie kodu-lugu räägib igatsusest maa-elu järele, sest just see oli üks peamisi põhjuseid, miks pere otsustas oma maakoju rajada ühtlasi ka äri – koolituskeskuse. Nüüd ongi selles majas kodu ja äri ühe katuse all.

Järgmises numbris toome teieni ühe vapra naise loo, kelle äri sai alguse kodumaja valget värvi verandast. Perenaisele oli endalegi üllatus, et kodune äri sellise hooga käima läks. Nüüd mõtleb ta sellest, kuidas oma kodust äri laiendada ning millega tulevikus kliente üllatada.

Nende inimestega vesteldes tuleb tõdeda, et need ärid on alguse saanud kiindumusest ja hobist selle valdkonna vastu.

Äri alustamisel tuuakse üheks peamiseks eesmärgiks või plussiks kontoritööst pääsemise. Nad ei pea iga päev sõitma linna või keskusesse, hoides nii kokku aega ja raha. Olla iseendale palgamaksja, tähendab ühtepidi suurt vastutust ja distsipliini, samas annab see ihaldatud vabaduse.

Tõsi, ettevõtjana tegutsemine nõuab kannatlikkust, kuid olla iseenda peremees ja teha seda, mis tõeliselt huvi pakub, sütitab, perele leiva lauale toob ja õnnelikuks teeb – see on suurim õnn!

Üks väikeettevõtja ütles kunagi: jah, ma töötan palju ja puhkusest, kuid teadmine, et võin iga hetk perega soojale maale puhkama pörutada, on minu jaoks väärtus omaette.

Mõelge suurelt ja unistage julgelt! Unistustel on komme täituda.

Kadri Tramm
Maakodu peatoimetaja

Maakodu Maroko reisi võitis Helgi Viljasaar!

Maakodu õnnitleb südamest meie tellijat Helgi Viljasaart, kes fortuuna õnneliku käe läbi võitis Maakodu tellimiskampaania peaaühinna – Maroko reisi.

"Ohoo!" hüüatas Helgi telefonis, kui kuulis oma võidust. Ta mõõnis, et loosiõnne pole tal varem olnud, mistõttu seekordne peaaühind tuli talle tõelise üllatusena.

Helgi on Maakodu tellija olnud juba aastaid. Ta ütleb, et ehkki oma aeda ega maakodu tal hetkel pole, on ta sellegipoolest suur aiandushuviline. Rápina Aianduskooli lõpetanud Helgi on hariduselt hoopis arhitekt. Ta on Eesti Dendroloogia Seltsi liige ja käinud ka varem mitmel aiareisil maailma eri paigus.

"Aiandus on mulle väga hingelähedane," ütleb Helgi. "Unistan, et saaks kunagi loodus väikest haljasala või pisikest aianurka projekteerida. Hellitan seda mõtet – ehk on see hinge tugi," mõtiskleb ta.

Maakodu soovib Helgile palju õnne ja ilusat reisi päikeselisse Marokosse!

Maakodu kevadine lugejareis eksootilisse Marokosse toimub 4.-14. aprillini koostöös reisifirmaga Germalo. Reisi loosimisel osalesid kõik tellijad, kel 13. jaanuariks 2014 oli sõlmitud kas otsekorraldusleping või vormistatud Maakodu aastatellimus. Kes loosiõnne ei usaldanud, said reisile ise registreerida. Fortuunaks olid seekord Maakodu toimetuse ja leviosakonna töötajad, kellest igaüks valis ühe numbriga, mis loosimise teel järjestati üheks arvuks. Tellijate pikas nimekirjas selle arvu taga olev inimene reisi võitiski.

Tere!

Mul on väga hea meel, et olete mõelnud ka meespere peale. Olen varem lihtsalt sirvinud ajakirja, kaasa on tellijaks, aga seda numbrit lugesin kohe huviga, kuna siit leidsin huvipakkuvaid artikleid. Kuna olen ise metsamees ja jahimees, kel jahikoerad, siis oli huvitav lugeda veel, kuidas valida õige saekett ja õli, ning artikkel koerte kõrvahaiguste kohta oli ka ehk paljudele vajalik.

Lemmiklugu oli "Ahi koduõue savist".

Soovin teile alanud aastal jätkuvalt häid ideid ja palju tellijaid!

Kalev Tartumaa metsadest

Tere, Maakodu pere!

Olen Maakodu ja Maalehe pikaajaline lugeja, kirjutan aga esimest korda. Selle numbriga lemmiklugu on "Jäise pintsliga maalitud vaated" (Kaja Kurg).

Kasvatan ka oma aias okaspuude ja põõsaste eri vorme, püsillilli, sibullilli jne. Maakodu pakub aiahuvilistele alati midagi uut ja huvitavat.

Suur tänu teile!

Jään ootama järgmist ajakirjanumbrit.

Maire Rannas Keilast

Tere!

Ajakirjas võiks olla mingi uus rubriik, nt tutvustus uutest aiasaadustest, nende kasvatamisest, tarbimisest ja hooldusest. Rohkem maaeluga seotud teemasid.

Veera Vijard Põlvamaalt

MAAKODU

Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Merike Järvelpp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

Parimad töökindad saad **TAMREX** ist!

TAMREX ist!

IGA TÖÖ JAOKS
LEIDUVAD
SOBIVAD KINDAD

MEIE AITAME
SUL VALIDA

Soojad ja paksud
tekstiilkindad
art 44-333

2.90 €

Lateksvahuga
soojad töökindad
art 44-328

3.90 €

Seanahast pehmed
talvised töökindad
art 44-3001

4.50 €

Kitsenahast talvised
soffkindad
art 44-302

6.50 €

Loomanahast *Hi-Vis*
talvised töökindad
art 44-409

8.- €

-15%

LAPLAND valged
kitsenahast
talvekindad
art 44-389

17.50 €

TAMREX WinterPRO 6000
talvised soffkindad
kitsenahast

art 44-383

SOODUSHIND 13.18 €

TAVAHIND 15.50 €

Õhukesed ja eriti mugavad töökindad talvise polüestervoodriga. Väga vastupidav pehme kitsenahk ja nailonist käesel tagavad suurepärase mugavuse. Hea puutetundlikkus ja nägus disain. Suurepärase kindad ka vabal ajal kandmiseks.

Kitsenahast
pehmed talvised
töökindad
art 44-301

5.50 €

Sooja Thinsulate
voodriga ja täielikult
veekindlad kvaliteetkindad
art 44-385

25 €

Sooja Thinsulate
voodriga mugavad
kvaliteetkindad
art 44-384

19.90 €

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 28.02.2014 või kuni kaup jätkub!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusesepi 35 | TARTU Aardla 114, Ringtee 37a | PÄRNU Riia mnt 169a, Savi 3 | RAKVERE Pikk 2 | VIJANDI Riia mnt 42a | JÕHI Tartu mnt 30 | VÕRU Piiri 2 | VALGA Vabaduse 39 | NARVA Tallinna mnt 19c | HAAPSALU Ehitajate tee 2a | PAIDE Pikk 2

Külalislahke *teeliste majas*

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Praeguse mõisakooli kõrval asuva Veskimäe talu valgeks krohvitud maja korstnast tõuseb taeva poole valge suitsujutt. Eenmaa pere, kuhu kuuluvad Maiko (29) ja Kati (26) ning nende kaks last – kuuene Mait ja kahene Melani –, ootavad külalisi. Nende auks köetaksegi elutoas kaminat. Saabujaid teritab haukumisega ka majavalvur Boss. Maiko ja Kati tulevad külalistele uksele vastu. Paekivimüüridest piiratud trepiahalliga punasesse esikusse astudes saab juba aimu, et tegu on põneva koduga. Poleks neid noori, oleks mõisa paekivist kõrvalhoone ehk hävinudki.

Hulljulge otsuse – teha korda ligi 300 aastat vana mõisatöölaliste maja, kus omal ajal majutati ka kaugelt tulnud teelisi – tegid nad 2007. aastal.

Siin on aegade algusest elanud mehe ema, vana-ema ja vanavanaema. Maiko mäletab vana kööki ja elutuba, lauta ning mõningaid abiruume. Tema ema käis siin suvitamas. Tookord olid noorel mehel muud huvid.

Kuid ajad muutusid. Kui Maiko ja Kati veel Tallinnas elasid, jääd lapseootele. Üheskoos võeti vastu otsus linnakärast eemale kolida. Nii jõutigi viimaks Harmi külla Veskimäele.

Uue kodu rajamine vanasse majja tähendas esmalt suuri lammutustöid. Üks maja seintest oli juba sisse varisemas ning hoone keskel kõrguv tahmane paekivist mantelkorstengi oli ohtlikult pudedaks muutunud.

Nii ei jäänudki noorel peremehel muud üle, kui üks sein maha lammutada ja hoone seest puhtaks rookida.

kodu

*Kuus aastat tagasi olid kunagise Uue-Harmi mõisa
töolistemaja seinad kokku varisemas.*

Katus oli nõgus nagu vana hobuse selg.

*Nüüd täidab taastatud hoonet Eenmaa pere
hubane kodu, kuhu on oodatud
õpihimulised seltskonnadki.*

Noor pere päästis lagunemisest
Uue-Harmi mõisa kõrvalhoone,
mis oli kunagi tööliste ja teeliste maja.

Punases esikus on peegli all vana pink, millel kord istus ilmselt selle talu kunagine perenaine.

Mantelkorstnast sai nägusa trepihalli. Siit võib liikuda edasi kööki, sauna ning teisele korrusele magamistubadesse.

See oli suur töö. Õnneks tuli neil vahva mõte. Olles ise sportliku hingega, rajasid nad kõige esimese asjana korraliku võrkpalliplatsi, kus saaks lõbusalt aega veeta. See meelitas kohale sõbrad, kes hea meelega mõne töö juureski abiks olid. “Kõik tundus alguses lihtne. Mõtlesime, et teeme ära ja kõik on väga äge. Mulle meeldisid vana maja paekiviseinad – see inspireeris,” meenutab Maiko esialgset eufooriat. “Ega me päris täpselt ei teadnud, mis meid ees ootas. Kogu selle maja taastamine ja ehitamine on olnud üks raske töö ja pidev leiuamine,” lisab Kati.

Suuremad ehitustööd tegid ära Maiko ja ta isa. Elektrikust naabrimehe teadmiste abiga veeti majja kaablid. “Meie pereliikmed on kõiges alati abiks olnud, eriti minu ja Maiko vennad ning meie mõlema vanemad,” meenutab Kati. Omal jõul ehitades suudeti palju raha kokku hoida.

“Ehitusse kulus päranduseks saadud metsade raha. Lisaks võtsime pangast laenu. Neli aastat jutti kulused kõik me vabad päevad ja pühad ikka maja ehitamisele,” meenutab Maiko. “Üks mu

puhkus möödus näiteks vundamenti käsitsi välja kaevates ja soojustades.”

Puuduolev sein ehitati üles Fiblo plokkidega. Palju aega kulus ka teiste paekiviseinte ja mantelkorstnast jäänud kivide puhastamisele. “Kõik seinad on käsitsi üle käidud. Vuugivahed uuesti täidetud ning krohvitud,” räägib peremees. “Kui seinte puhastamise tööga lõpetasime, olime üleni valge tolmuga koos,” meenutab Kati naerates.

Iga uus asjake tegi rõõmu

Ehituse edenedes tuli mõelda sellele, kuidas kodu kütma hakata. Maiko planeeris maja puuküttele. Suur katlaruum oli valmis ehitatud, siis aga juhtus ta lugema maaküttest. Õnneks ei olnud neil veel kodu põrandad valatud ning kiire suunamuutus oli võimalik. Nüüd soovitab noor peremees maakütet kõigile, kes maale kodu ehitavad. “Esialgul tundub see kallis, kuid selle tulemusena saavutatud mugavus kaalub kõik kulutused üles. Eriti siis, kui tuleb kodust kaugemal

tööl käia. Näiteks kui lastega lasteaiast tuled, siis tahavad nad süüa ja vanemaga koos olla. Kui maja on külm, on väga raske jätta lapsi tuppa, et minna siis katelt kütma,” seletab Maiko. “Nüüd on põrandad alati soojad ja soe vesi kohe kraanist võtta. Usun, et võrreldes puuküttega oleme kulutustelt kokku hoidnud.”

Sisekujunduses on ära kasutatud kõik materjalid, mis lammutamisel osutusid kasutuskõlblikuks. Majast üle jäänud ja puhastatud kive ning puitu on kaunilt eksponeeritud kogu majas.

Ent vana maja uueks ehitamine on kulukas. “Selleks ajaks, kui maja taas püsti saime, oli meil raha otsas. Aga seda enam oli meil iga väikese edusammu üle hea meel. Elasime päris pikka aega betoonpõrandaga tubades, aga meil oli oma soe maja ja olime õnnelikud. Siis kui saime osta näiteks ühe ukse lingi, võisime seda tunde rahuloluga vaadata, sest see oli meie kodu uus asi,” meenutab Kati.

Kui põrandatele laminaatparkett maha sai, tähistati seda õhtusöögiga põrandal. Kuna

Oma kodu ja küla armastav pere diivanil:

Kati, Maiko ning nende lapsed Mait ja Melani.

Maiko on eluleaidatud majas viies, nende lapsed juba kuues põlvkond. Eenmaa pere tahab oma külas käivitada vahvaid ning inimesi ühendavaid tegevusi. “Usume, et saame sellega hästi hakkama, sest ruumi ja ideid meil jagub.”

Teiselt korruselt on hea vaade koolitustoa puhkenurka.

Koolituskodu külalistele loovutati kaminaga elutuba. Siia laua taha mahub korraga 12 inimest. Soovijad saavad toa koolituseks reserveerida. Kaminatule paistele sobivad ka hingejuttude öhtud mõne põneva õpetlase või kõnelejaga.

kõikide põrandate all on küte, ei pääse lamiinaadi külmus kedagi häirima. Valitud parketitoon sobib väga hästi vana puidu ning siin-seal esile toodud kaunite paekiviseintega. Teistele seintele valiti katteks tapeedid, värv ja krohv, millest mitmes kohas küünitavad välja paekivinukid.

Kodu värvilahenduste eest sai Eenmaa pere kaks aastat tagasi kodukonkursil preemia. Eelmisel aastal tunnustati Veskimäe talu veelgi ning nad kuulutati teiseks kaunimaks maakoduks Harjumaal.

Kati ütleb, et tegelikult jõudsid nad kodu sisustamiseni alles aasta tagasi. “Mul on selle üle isegi hea meel, sest nüüd, aastaid hiljem, oleme aru saanud, mida me tegelikult soovime. Nüüd on ka oskusi asju ise luua ja teha,” ütleb perenaine. “Meile meeldib mahedate pruunide ja beežide toonide kooslus roheliste toataimedega, mida ilmestavad maalid ja vahvad värvilised detailid. Tegelikult on veel palju teha – see töö ei saagi otsa. Aina tulevad uued ideed ja tahtmised.”

Sisustamise ajal tutvus Kati isegi *feng shui* põhimõtetega ning märkas, et intuiivselt on nad maja ehitamisel nende seisukohtadega täppi pannud. “Kõik elemendid on kodus esindatud – tuul, tuli, vesi, õhk, maa – nende sobitamine teeb õhkkonna hästi rahulikuks.”

Saun on ehitatud vana maja kunagise köögi asukohale. Vett ja puid siinsesse sauna tassima ei pea – vett saab kraanist ja saunakerise kütab soojaks elekter. Rahuliku ilme annab mahedate pruunide ja beežide toonide kooslus.

Moodne köögmööbel telliti Kose mööblitootjalt. Söögi- ja töölaud sai mullu juurde otsalaua, et oleks rohkem ruumi, kui peaks soovijatele toidukoolitusi korraldama.

Maja suurus on teinud noore pere sisustades leidlikuks. Kardinatekstiilid on kombineeritud linikutest ja taaskasutuskauplustest leitud kangastest. Valgustidki on peremees vanadest lampidest ise kombineerinud.

Mitmed vanad mööblitükid tehti oma tarbeks korda, toolidel on katted kangad ise vahetatud, rääkimata sellest, et vanast Singeri õmblusmasinast sai lauake. Kati vanaema vanad aiapid said tänu tema tiserist emale uue välimuse ning läksid kasutusse. Nendest said suure elutoa kohal asuva avatud korruse piirde. Paika said need tänu Maikole. “Mul on nii vedanud, et need töökad käed just minu mehe küljes on,” kiidab Kati kaasat igati õigustatult.

Sisekujunduses märkab silm kõikjal seintel maale. Need on leitud vanakraamiäridest. Vali-

kul on lähtunud põhimõttest, et pildil võiks olla midagi elavat, näiteks maastik voolava veega või tuul okstes. Kati usub, et see toob majja hea energia. “Meie kodust on hulk maale, valgusteid ja vanaaegseid mööblitükke läbi käinud. Kui miski rahu häirima hakkab, siis kolib asjake kohe garaaži. Ühel päeval teeme ilmselt välimüügi,” naerab Kati.

Köök planeeriti kohe seesuguseks, et seal oleks mõnus koos sõpradega süüa teha. Pika laua ümber mahub mõnusalt juttu ajama. Laua keskmes on ühiseks söögivalmistamiseks gaasipliit, selle kohal aga toidulõhnu eemaldav kubu. Sei-

“Mul on nii vedanud, et need töökad käed just minu mehe küljes on.”

Kati Eenmaa

Maiko kombineeris kahest sein lambist toreda laevalgusti.

nal on must tahvlike, kuhu saab retsepti või ka päeva olulisemad tööd ja kohustused kirja panna. Avaras köögis kokkamine köidab nii Kati kui Maikot.

Perenaine on toiduvalmistamist õppinud Kehtna parimate õpetajate juures ning kokana töötnud reisilaevadel Vana Tallinn ja Victoria. Veel on ta olnud Radisson BLU hotellis baaridaam ning Kõue mõisa restorani teenindusjuht. “Nüüdseks olen kõik töösidemed Tallinnaga katkestanud. Tudeerin pealinnas veel vaid psühholoogiat, kuna olen astunud ühe jalaga ka enesearengukoolituste valdkonda,” räägib Kati.

Maiko on möödunud aastast Harmis külavanem, olles ümbruskonnas kõige noorem selle ameti esindaja. Ent veel on peremehel Tallinnas tööd IT-valdkonnas.

Kodu äri teenistusse

Maja valmis saamise hetkest on Kati ja Maiko unistuseks olnud teha kodus tööd. Neil on olnud aegu, mil sõideti kahe autoga Tallinnasse tööle – läbides nädalas kokku 1000 km. “Tahtsime sättida oma elu nii, et ei peaks enam kuhugi sõitma või tegema midagi, millest me tegelikult ei hooli,” seletab Kati.

Tegelikult olid Kati ja Maiko algusest peale tahtnud oma maja väikese äri siduda. Esiialgu plaanisid nad ülemisele korrusele rajada ruumid era-lastehoiuks.

Siis aga said aru, et kahe kilomeetri kaugusel on juba üks armas kohake, kus oodatakse lapsi avasüli – Habaja lasteaed. Nii jäigi lastehoiu mõte sinnapaika.

Kati on uue idee juba käivitanud. Nende majas asub nüüd koolituskodu, kus alanud aastast saavad huvilised enesearengu- või huvikoolitustega rikastuda.

Kui köögist sai varem otse elu- ja söögituppa, siis nüüd on otsetee kinni ehitatud. Seina taha jääb endisest elutoast kohandatud koolitusruum. “See oligi meile elutoaks liiga suur. Kuigi toas oli palju diivaneid ja tugitoole, koondusime lõpuks

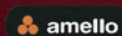

Mitmes toas on mööblina kasutusel kunagised pommikastid, mis peitsimise järel said nägusaks.

Antiigiveeb.ee

Info antiigi- ja restaureerimishuvilisele ühest kohast

Antiigiveeb infopank
 Restaureerimistarvete e-poed
 Restaureerimisala koolituste korraldamine
 Restaureerimistööd objektidel
 Konsultatsioonid

tel.520 8233 info@antiigiveeb.ee www.antiigiveeb.ee

Teisel korrusel on pererahva elutuba, lastetuba ja magamistoad. Sümpaatse lillmusterilise tapeediga elutuppa on sobitatud ka lastele sobivas suuruses diivan ja tugitool.

perega kõik ühele diivanile puntrasse,” meenu-
tab perenaine.

Kokkadega heades suhetes Kati plaanib köögis peagi ka toidukoolituse korraldama hakata. Soovijatele pakutakse majutust. Ainult pidusid ja sünnipäevi koolituskouju ei oodata.

Mõnus laste- ja magamiskorru

Koolitustuppa jääb paraku ka maja ainus kamin, mis on ehitatud vanast majaseinast alles hoiitud paekest. Kaminasimss, mille koid dekoratiivseks uuristanud, on kunagine köögipõranda palk. Maiko ütleb, et kui neil Katiga tuleb soov kamina juures romantilisi tunde veeta, ei tee nad ruumi uuest ülesandest väljagi. Vaid enne, kui saab tulekuma nautima hakata, peab maa-
kütte soojust veidi maha keerama. Muidu hakkaks lihtsalt palav.

Pererahva magamistoad on ruumid, mida koolituskodu tööd ja tegevused ei puuduta. Lapsed keeravad külaliste saabudes oma toa lukku. Nii jääbki rõõmsavärviline lastetuba külaliste silmadele suletuks. Üllatav on graa-

filise lillmusteriga tapeet. “Poes oli palju lastetuba tapeete saada, aga meil jagavad poeg ja tütar tuba. Nõnda loobusime multifilmikan-
gelastest ning valisimegi neile neutraalsema seinakatte,” räägib Kati. Toale lisavad õdusust armsad lapitekid. Neist kõige vanema autor on Maiko ema Inge.

Teise korruse katuseakendega magamistubades ei ole midagi liigset: voodid, öölambid, mõnusad toolid istumiseks ning maalid seintel. Kõik eeldused heaks uneks on sellega loodud.

Mõned korrad kuus on osa unekambreid õpimuliste täiskasvanute päralt – seda siis, kui soovitakse õõbimisega koolituse. Kuna pererahval on palju sõpru ja suured pered, on maja alati rahvast täis, eriti suvel. “Suvel plaanib Mait meie maja terrassil jäätisekohviku avada. Lubas mindki sinna tööle palgata,” naerab ema. Eks see näitab, et lapsed õpivad vanematelt.

“Eriti tore on kodus töötamise juures asjaolu, et tuleval sügisel, kui meie poeg läheb üle õue asuvasse Harmi kooli, oleme tema jaoks iga päev olemas,” on Kati rahul. ✨

glise buldu

ude!
e

Prantsus-
toidus
prot
↓

Kõõs d

hüüel t k
si e ma
d pott.

Esik

punaste laternate valguses

Tekst **Kristel Kirss**

Fotod **Sven Arbet**

Esik on meie kodudes sageli nii väike ruum, et selle sisekujundus peab olema väga hästi läbi mõeldud.

Pille Petersoni ja Margo Vadi Tartus asuva kodu esik on just selline – soliidsetl minimalistlik ja väikeste toredate üllatustega.

Sisenedes majja, kus elavad Pille ja Margo koos laste Kirke Marii ja Mirka Mihkeli ning kass Suslikuga, hakkavad kohe silma põnevad laed, savivärvid ning koridori punaste tulukestega laternad.

“Meie punaste lampidega on nalja tehtud küll,” muigab Pille. “Need on märgutuleks mehele, kes öösel koju jõudes saab laternatele pilku heites aimu, kas ta võib magamistuppa siseneda või peab diivanile aseme sättime.” Tegelikult pole nende peres sellist märgisüsteemi vaja, sest kõik halb ja pahandused tõrjutakse juba väliskse seinale riputatud maagilise pihlakapuidust kaitsejäljega. Selle kinkisid perele soolaleivapeoks Pille töökaaslased. Kaitseamuletile põletatud kiri ütleb: “Pihlakas on püha puu, maja lukk ja kodu hoidja. Kaitseb, hoiab kurja eest, annab elujõudu ja hingerahu.” Siiani on kodukaitsja oma ülesandega hästi toime tulnud.

Vahva vaatepilt põranda sees

Kui Pille ja Margo 1950.–60. aastatel ehitatud majja kolisid, kavatsesid nad remonditöödega hakkama saada võimalikult lihtsalt ja odavalt. “Arvasime, et värvime seinad ja põrandad üle, ja ongi kõik. Töödega algust tehes selgus, et põrandad olid vajunud ja laedki vajasisid korralikku remonti. Otsustasime, et toome lagesid allapoole ning tõstame põrandaid,” meenutab Pille. Esikutki ootasid ees samad tööd mis tubades.

Nüüd, kuus aastat pärast remonti, jääb uksest sisenedes mulje, et pere on valinud esiku ja koridori põrandakatteks kiviplaadid. “Isegi mu ehitusme-

Savikrohv ja punased laternad ilmestavad esikupikenduseks olevat koridori, millest pääseb edasi kööki, elu- ja magamistuppa.

hest isa sai ninanipsu, sest tegelikult on see kiviplaadi mustri laminaatpõrand,” naerab perenaine. See on kõrge kulumiskindlusega ning talub isegi daamide peenemate kontsaplekidega jalavarjude survet. Et põrand siiski niiskuskahjustusi ei saaks ning jalanõud kiiremini kuivaks, paigaldati esikusse ka põrandaküte. Seni ei ole pere põrandakatte valikus pettuma pidanud.

Põnevust lisab koridori põrandasse tekitatud valgustatud aardekast, kuhu on soputatud puhkusereisilt Peipsi äärest kaasa toodud liiva, Hiiumaalt pihku jäänud kive, merekarpe ja muid meeneid. Selle toreda vaate kõrval meeldib lastel istuda ja mängida. Täiskasvanud justkui kardavad läbipaistvat põrandat. Pille kinnitab kõigile, et põrandaklaas on väga tugev, ent külalised, kes koridoris liiguvad, käivad sellest ikka kaarega mööda. “Kui meile mööblit toodi, siis transamees ehmus küll lausa ära,” naerab perenaine praegugi.

Vanad kastilauad said laeks

Vana esikulagi oli krohvitud, aga krohv kippus juba pudisema. Täastamine võtnuks liiga palju energiat ja aega. Nii otsustati lage veidi allapoole tuua ja sellele sootuks uus ilme anda. Margo oli saanud enda käsutusse aknaklaaside transportimiseks kasutatud kastide jäägid. Hoolega lihvivis mees garaažis iga kastilaua siledaks ning kujundas iga lauajupi serva omamoodi laineliseks. Laeliistu asemel pandi hoopis jäme köis.

Seina plaaniti esialgu tapeetid panna. Need olidki juba ostetud, kuid viimaks sai tapeet vaid magamistuppa. Kuna lagi sai kaunis ja täispuidust ning remont oli nagunii juba käsile võetud, seati sammud looduslikke ehitusmaterjale pakkuvasse poodi Safran ning valiti sealt savivärvid ja krohvid.

Looduslikke värvilahendusi eelistati eelkõige tervise pärast. Esiku seinal oleks kasutatud justkui struktuurkrohvi. “Enne värvimist mõtlesin, et küll on kole, kui hakkam pahteldama ja seda pinda siis pärast lihvima – kogu elamine on tolmu täis. Sellise olukorra välistamiseks tegingi hoopis veest ja pahtlist vedela segu. Võtsin ning pintseldasin laia pintsliga kogu seina üle,” kirjeldab Pille. Tulemus jäi igal juhul toredalt krobeline.

Põrandate töstmise järel tekitati koridori valgustatud aardekast, mida lapsed imetlevad ja täiskasvanud kardavad.

Kapp ei oleks esikusse kuidagi mahtunud. Nii eelistas pere ülerõivad lükanduste taha peita.

Kui viimaks mööbli otsimiseks läks, oli Pillel kindel soov – kõik üleriided ja saapad tuleb silma alt ära saada. See on vajalik ka selleks, et õuest jopede ja saabastega kaasa tulnud pisikud toas ringi tuuseldada ei saaks.

Kappi ei oleks aga väikesesse esikusse kuidagi mahtunud. Ruumi oli selleks liiga napilt. Õnneks oli esikus, kohe välisukse kõrval väike sopistus. Selle ette telliti kõrge peegliga lükanduksed.

Margo ehitas ise uste taha puidust riulid, et oleks ruumi mütside ja korvikeste paigutamiseks. “Loodi siin majas kasutada ei saanud, sest kõik maja seinad on eri suunas viltu. Nii said kõik riulid paika oma silmamõõtu usaldades,” räägib Pille.

Ehituspoest otsid nad vaid korvikesed asjade paigutamiseks. “Mulle meeldib, kui riided ei ole pilla-palla, vaid kõik on korrekselt ära pandud,” ütleb perenaine. ✨

Väikesest esikust saab asja

Reet Helisabeth Karmi esikus ei võta suve- ja peokingad liigselt ruumi. Esikukapp, mille riulis on igapäevased jalavarjud, meeldib ka kass Tommile.

Nõuded pisikesele ruumile, mis peavad üldjuhul paljutki mahutama, on suured.

Karm & Kristiansoni sisearhitektid Lilia Kristianson ja Reet Helisabeth Karm teavad väga hästi, kui keeruline on väikest ruumi ühtaegu praktiliseks ja nägusaks kujundada. Selliseks puhuks on neil kodusättijatele jagada mõned nõuanded.

Eelkõige soovivad nad esikutes, mis on kitsad ning milles on vähe ruumi, säilitada avarust nii palju kui vähegi võimalik. Optiliselt aitavad ruumi avardada kindlasti heledad seina- ja põrandatoonid. "Avatud esiku korral peaks esikusse valitud põrandapind jätkuma ka toas. Kui kasutatakse eri põrandakattematerjale toas ja esikus, jääb hakitud mulje ning ruum muutub optiliselt väiksemaks," selgitab Reet.

Põrandakatte valik sõltub suuresti sellest, kus esik asub: on see maamaja,

Veemöödiku saab kavalust kasutades ära peita.

kortermaja esimene või kolmas korrus. Korrusmaja elanikud saavad treppidel liikudes jalanõud esikusse jõudmise ajaks juba üsna puhtaks, kuid maa-
majas või korrusmaja esimesel korrusel paiknevad põrandad peavad taluma suuremat mustust, vett ja ka kivikesi. Kuigi laminaatpõrandakatted on muutunud vastupidavamaks, on siiski kivi või keraamiline plaat, aga ka täispuit ja isegi parkett esimesel korrusel asuvasse esikusse sobivamad.

Samas ei pea väikeses ruumis sugugi kartma mustreid. Värv ja põrandaplaate valides võib avastada tõelised inspiratsiooniallikad. Üks võimalus on, et kui on leitud lemmikmustriga keraamilised põrandaplaadid, saab hea tahtmise ja soovi korral samasuguse mustri tellida ka tapeedile.

Sarnast võtet kasutasid sisearhitektid eelmisel aastal Eesti Näituste ja koduportaali INKodu korraldatud Interjööri messil näidiskorterit sisustades. Nad leidsid Interno Plaadimajast sobivad keraamilised põrandaplaadid ning lasksid tapeete ja fototapeete tootvas trükikojas SYS Print geomeetrisel mustri põrandaplaadilt ka tapeedile kanda. Tulemus sai tõeliselt põnev. Põrand ja sein olid just teineteise peegeldused, kuigi üks neist oli justkui negatiiv ja teine positiiv.

Üks võimalus ruumikokkuvõidu saavutamiseks on loobumine suurtest ustega kappidest. Selle asemel saab ülerõivaid riputada nagisse või koguni mitmel eri kõrgusel olevatesse nagidesse. Vaatamata oma praktilisele rollile, võib nagi olla atraktiivne sisekujundust rikastav või muidu lõbustav aksessuaar.

Soovides eelistada eestimaist, on üks vahva ja ruumi säästev nagi disainer Elmet Treieri loodud kokkuklapitav ehk sisse-välja klõpsutatavate nagipulkadega plokknagi. "Nendest plokknagidest võib esikuseinale ritta sättida kas või viiemeetrise rea," märgib Reet Helisabeth. Plokknagi pakutakse nii valget, musta kui naturaalse puidu viimistlusega.

Jalanõude kapi asemele saab kodumaise toote eelistaja kasutada Oot-Oot disainerite Marko Ala ja Joonas Torimi loodud jalatsiresti. Selle võib kruvidega seina külge kinnitada. "Samamoodi nagu Treieri nagid, saab neid tellida nii musta kui valge viimistlusega," ütleb Lilia. "Nende jalatsirestide toredus seisneb selles, et põran-

Nutikalt sisustades saab väikese eeskoja kujunda nii ruumikaks, et mahutab ära isegi tugitooli ja jalgratta. Põrandaplaadi mustri saab ettevõtlikkuse korral ka tapeedile trükkida.

dat on sellisele restile sätitud jalatsitega väga lihtne puhastada. Tõmbad lihtsalt niiske lapiga resti alt läbi ning ei pea iga jalavarjupaari selleks üles tõstma."

Sisearhitektid soovivad juba esikut remontides või ehitades mõelda – äkki on võimalik seina ehitada ory, kuhu hiljem saaks tõsta jalanõud. Seegi aitaks põrandal ruumi kokku hoida.

Kui ruumi on tõesti napilt, tasub esiku kõrgus ja ka kõik nurgad maksimaalselt panipaikadeks ära kasutada.

"Noore pere kodus," toob Reet Helisabeth näite enda esikust, "saab peokingad näiteks lae alla sättida. Selleks tuleb seinalle kinnitada liist, kinnitada see kruvidega ja muu teeb ära füüsika." ✨

Mulluse Interjööri messil näidiskorterit esik oli aknata ja kitsas ruum. Selle pilgupüüdjateks olid Elmet Treieri loodud plokknagid ja seinalle kinnitatavad Oot-oot disainerite jalatsirestid.

Nagid

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**
ja erakogu

toreduse pärast

Esikule saab iseloomu ning värtsi lisada dekoratiivse nagiga. Kindlasti mahub seesuguse kõrvale alati üks asjalikum nagirida.

Porte manteau ehk nagi Prantsusmaalt on tõeliselt peene esiku kaunistus. Rombikujulise peegli, nelja nagi, vihmavarjuhoidja ja liigse vee kogumise vanniga mööbliese on valminud 1940. aastatel. Seesuguseid arvatakse Eestis olevat tuhatkond. Pildil on Tsunfijänese mööblimeistrite taastatud *porte manteau*, mis nende müügisaaits omanikku ootab.

Nagiks kõlbavad ka söögiriistad, näiteks lusikad.

Elmet Treieri loodud kokku-klapitava nagipulgaga plokknagi. Soovi korral saab esikuseinale tellida ka pika nagirea.

Avinurme Puiduaidast leidsime ASi E. Strauss puidutoodete hulgast suure valiku servamata lauast nagisid, mida ehivad armsad maalingud. Saadaval on kolmes pikkuses nuppudega nagid: 30 cm, 40 cm ja 55 cm. Loomulikult saab tellida pikemaid ja rohkemate riputuskohtadega nagisid.

Ruumilabori disainerid Janno Roosi ja Andres Labi on loonud humoorika riidenagide sarja Uluk. Põdrasarvedest peaga, metallist keha ja poksi-kinnastega nagi on vahva täiendus avarasse esikusse. Huvilistel soovivad disainerid kiigata salongi NORR11, kus on müügil Uluki sari "Suusataja", mida nüüd saab osta ka valgena. Teised selle sarja "pereliikmed" on saadaval vaid eritellimusel.

Tootedisainer Margit Terasmees teeb toredaid keramilisi nagisid, mis sobivad esikuseinale nii soleerima kui ka ritta sätituna meeleolu looma. Tema nagisid saab tellida aadressilt www.tunetellis.wordpress.com.

Võtmekimbud

Teostus **Kadri Tramm**
Fotod **Sven Arbet**

varna

“Kus mu võtmed on?” küsib nii mõnigi pereliige hommikul kiiruga kodunt välja minnes. Võtmenagi esikus on üks tänuväärt ja praktiline abimees.

Võtmenagisid võib kindlasti ka osta, kuid seda pole üldse keeruline ise teha. Piisab heast ideest, kujundusest ja mõnest metallkonksust. Miks mitte talletada sinna foto suvisest reisist, perest või muust kaunist fotole püütud hetkest.

Üks võimalik variant on kasutada nn foto ülekannet. Selleks kasutage spetsiaalset hobi- ja värvipoodides müüdavat lakk-liimi Art Medium. Sellega saab fotosid, aga ka muid laserprinteriga välja printitud pilte kanda igale materjalile, v.a klaas ja kangas. Selle võtmenagi tegemiseks kasutatakse poes müüdavat papiga tugevdatud lõuenditoorikut. Samuti võib poest osta puidust raamiga lõuenditooriku, kuid meie tegime ka raami pildile ise.

TÖÖVAHENDID

Laserprinteriga välja printitud foto või pilt (NB! Siin tuleb meele pidada, et lõuendile ülekantud foto tuleb välja printida peegelpildis), lakk-liim Art Medium, pehme pintsel, puidust raami tegemiseks puutliist, naelu, metallkonkse, haamer ja klambripüstol. Foto maharullimiseks vett ja väike svamm.

TÖÖ KÄIK

1. Katke lõuend ühtlaselt ja korralikult Art Mediumi lakk-liimiga. Liikuge pintsliga nii horisontaalselt kui vertikaalselt, kattes nõnda liimiga kogu pinna. Pigem pange liimi rohkem kui vähem. Arvestage, et liimiga katmata kohale ei pruugi foto kinni jääda.

2. Nüüd katke liimiga ka printitud foto või pilt. Liim tuleb kanda foto pealispinnale!

3. Asetage foto lõuendile nii, et mõlemad liimised pinnad omavahel nakkuksid. Siluge paberit, et see jääks ühtlaselt ja paberi all poleks õhumulle. Ideaalselt sobib silumiseks nt vana pangakaart või mõni muu plastese. Jätke pilt 24 tunniks kuivama.

4. Kui pilt on kuivanud, võtke vees märjaks tehtud svamm ja niisutage sellega kogu pilt. Hakake sõrmedega vaikselt paberit maha hõõruda. See on kõige aeganõudvam töö. Kui vaja, kastke näpud vette ja hõõruge jälle, et pilt jääks paberist puhas ja värvid säravad.

5. Naelakestega kinnitage lõuendi alla puidust raam ja keerake sisse metallist riputuskonksud. Nagi ongi valmis! ✨

Ruumimaagia

pilttapeedi abil

Tekst **Mööblisahver**

Fotod **Sven Arbet, Mööblisahver**

Kõige kiirem lahendus oma koju värskendust ja uut ilmet tuua on katta üks toasein pilttapeediga. See on lihtsam kui kunagi varem ning tulemus lihtsalt võrratu.

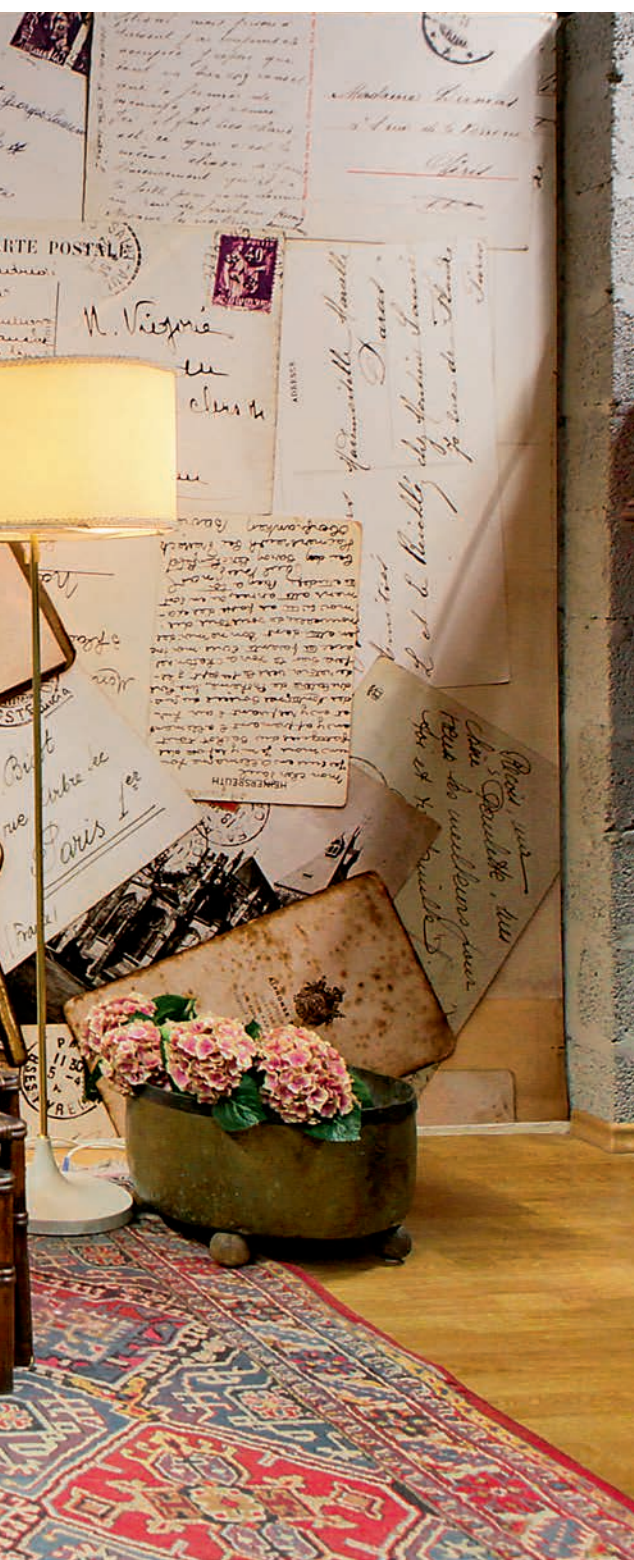
Pilttapeetide ja üldse tapeetide eelkäijaid võis kohata juba VIII sajandil, nendeks olid piltvaibad ehk vaiptapeedid, millega püüti jäljendada Itaalias populaarsust kogunud pomposseid seinamaalinguid. Tänapäeval, 13 sajandit hiljem, on pilttapeedid taas muutunud trendikaks ning isikupäraseks interjööri ilmestamise

vahendiks, pakkudes piirituid loomingulisi võimalusi fenomeenideks kujunduslahendusteks.

Anname mõned näpunäited neile, kel soov pilttapeedi ehk fototapeedi abil olmeruume dekoreerida, omamata selleks spetsiaalseid ehitus- või viimistluslaseid oskusi. Nii nagu kõik tänapäeval kiiresti areneb, on ka tapeedi paigaldamine muutunud lihtsamaks ning mugavamaks, olles jõukohane ka algajale katsetajale. Kuid mis-moodi see töö siis täpsemalt välja näeb?

Enne tähtsa tööga alustamist hinnake kriitilise pilguga seinapinda, millele soovite tapeedi paigaldada. Pealispind peaks olema sile, puhas ning kuiv. Kindlasti tuleks eemaldada murenev värv ja varasem tapeet, eriti kui see on lahti. Vajadusel pahteldage ebatasasused ning kandke seinale kruntvärv.

VAJALIKUD (SOOVITATAVAD) TÖÖVAHENDID

- Värvirull alusega.
- Värvipintsel (rulli poolt katmata jäänud kohtade tarbeks).
- Vesilood või nõorlood (kontrollimaks, kas tapeet jääb seinale sirgelt).
- Kipsinuga ja käärid.
- Pehme käsna või kangas.
- Harilik pliiaats.
- Tapeedilabidas.
- Valmis tapeediliim (soovitavalt, et mitte riskida vale konsistentsiga liimi pealekandmisega, mille tagajärjel ei pruugi tulemus olla nii püsiv ja korrektne kui loodetud).

PAIGALDAMINE

Tapeeti lahti rullides märkate, et sellel on igal paanil märgitud jätkukohad. Lõigake paanid rullist kääridega välja ja asetage need viidatud (paanid on nummerdatud) järjekorras näiteks põrandale, vaatlemaks, kas pildimuster klappib ning pole defekte ja kahjustusi.

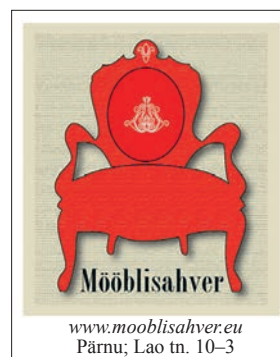
Et lõpptulemus jääks vertikaalselt sirge ja visuaalselt nauditav, oleks vaja märkida seinale esimese paani täpne paiknemine. Selleks võtke appi lood ning harilik pliiaats. Märkige ühe paani ulatuses seinale paani laius. Seejärel kandke liim rulliga seinale poolteise paani ulatuses, veendudes, et kogu pind on kenasti ja ühtlaselt kaetud (vältimaks hiljem õhumullikesi).

Asetage paan seinale.

Järgmised "pusletükikesed" paigutage seinale üksteisega kõrvuti, ilma kattumata, surudes õrnalt ja ühtlaselt paani külgesid omavahel kokku. Jälgige, et liitekohad jääksid märkamatuks! Vajadusel lisage pintsliga liimi. Püüdke hoida tapeedi esikülg liimist puhas, pühkides liimijäägid kohe niiske kanga või käsna. Vältimaks mullikesi või lahtisi ääri, siluge iga paani puhta tapeedilabidaga nii ülevalt alla kui ka horisontaalselt.

Kui kõik tapeedipaaniid on kenasti seinale paigaldatud, eemaldage kipsinoaga liigsed ribad lae ja põranda läheduses. (Kindlasti veenduge noa teravuses ning olge ettevaatlik, et endale või tapeedile viga ei tee!) Järgmise 24 tunni jooksul on soovitatav hoida ruum õhutatud ning ühtlase normaaltemperatuuriga, lastes liimil korralikult kuivada.

Ja - *voilà!* Elegantne ning kõrvaltvaatajaid kadestama panev efektsein ongi loodud. Jääb vaid üle endale tubli töö eest pai teha ja oma suurteost nautida! ✨

www.mooblisahver.eu
Pärnu; Lao tn. 10-3

Pilttapeet

teeb toaga imet

Tekst Kadri Tramm

Fotod Sven Arbet, FiestaDesign

Kaunite lillemustriliste tapeetide kõrval trügib üha enam püünele pilt- ehk fototapeet. See ei piirdu kaugeltki enam palmiga liivarannas või õhtutuledes suurlinna panoraamiga – nende valik võtab silme eest kirjuks.

Vaadates eri tootjate fototapeete, on nende valik sedavõrd suur, et tekib raskuski selle õige leidmisega. Fototapeediga võib muuta oma elamise osaks maalilisest loodusest, lilleaiaks või ajalooliseks tänavakohvikuks. Väga palju on valida ka tekstuuride vahel, olgu selleks telliskivisein, kiltkivi, puitpaneelid, kudumid, päevinäinud puitpind või hoopis pudenenud krohviga sein.

lud, kudumid, päevinäinud puitpind või hoopis pudenenud krohviga sein.

Tänapäeva fototapeedid on tänu arenenud fototehnikale väga kvaliteetse pildiga. Tehakse makrovõtteid lilledest, millega võib katta kogu seina ja mis annavad kodule romantilist ning õhulist hõngu. Ka tapeetide materjalid on läinud kvaliteetsemaks ning nende seinakandmine on tehtud võimalikult lihtsaks. Valida saab ka fototapeedi suurust. Lisaks standardsuurustele valmistab osa tootjaid kataloogis näidisenähtena oleva fototapeedi täpselt teie seina mõõtude järgi. Tõsi, see on ka natuke kallim lõbu, kui et tellida endale standardsuurus.

Saksa, Šveitsi, Ameerika ja Rootsi tootjate fototapeetide maaletooja ning edasimüüja, tapeedisalongi FiestaDesign esindaja Dmitri Smirnovi sõnul pakub laia fototapeetide vali-

kut Saksa firma Komar. Tegu on 1–8 osast koosneva fototapeediga. Standardmõõt on kaheksaosalisel tapeedil 368x254 sentimeetrit ning hind kuni 59 eurot.

Komari tapeetide hulgas moodustavad eraldi sortimendi eri tekstuure – puitu, kivi, krohvitud seinä vms – imiteerivad tapeedid. Suur hulk on ka lastepäraseid, sh Disney tegelastega tapeete. Samuti on tapeedivalikus National Geographicu seeria, mis on valminud koostöös menuka ajakirjaga.

Ameerika tapeeditootja YORK Wallcoverings sarja Mural Portfolio pilttapeedid panakse seinä paanidena. Ühe paani laius on 47,5 cm. Tapeet on kaetud pleekimiskindla ning pestava akrüülkihiga. Tapeet on eelliimitud, mistõttu seinapanemisel võib paani tagumise pinna lihtsalt märjaks teha ja kohe seinale

kanda. Samuti võib kleepida seda seinä tavalise tapeediliimiga. Ameerika fototapeetide hind on krõbedam, ulatudes 145–215 euroni.

Rootsi tootja Rebel Walls pilttapeete on mitut mõõtu. Neid võib panna seinä nii suure pildina, osaliselt või hoopis raamituna suureks pildiks. Standardmõõt sel tapeedil on laius 180–405 ja kõrgus 270 sentimeetrit, ruutmeetri hinnaks tuleb ca 35 eurot. See firma valmistab tapeeti ka täpselt kliendi soovitud mõõdus, kuid sellisel juhul ulatub hind 42 euroni ruutmeetri eest.

Saksa firma Marburg tapeet on ainus, mis koosneb vaid ühest suurest tükist. Tegu on flüsi-tapeediga, mis on väga tugevast ja vastupidavast materjalist. Seinäle tuleb see tapeet kanda ühes tükis, alustades vasakult. Liim kantakse seinäle, mitte paberile. Ruutmeetri hind on sel tapeedil ca 50 eurot.

Lisaks tootjate valmistatud fototapeetidele on endiselt populaarne kasutada fototapeedina enda tehtud fotot.

Sellist teenust pakuvad mitmed firmad. Üks neist on näiteks Piar OÜ, kes valmistab fototapeete brändinime PRinterior all.

PRinteriori esindaja Aleksei Naumtshik ütleb, et nad valmistavad fototapeedi kas inimese enda tehtud või toodud foto järgi, samuti saab klient valida sobiva foto nende kodulehel olevast pildipangast või tasulisest pildipangast. Naumtshiku sõnul on fototapeedi puhul tegu iseklepuva materjaliga ning seda on lihtne paigaldada.

“Kõige parem on, kui klient toob meile foto ja seinä mõõdud, kuhu foto on mõeldud. Siis saame kohe öelda, kas see on võimalik ja kuidas jääb lõpptulemus,” ütleb Aleksei. “Mõnikord juhtub nii, et ehkki foto resolutsioon sobib, ei tule lõppkvaliteet siiski kõige parem. Seetõttu eelistatakse suurte fototapeetide puhul siiski kvaliteetseid, professionaalide tehtud fotosid.” ✨

töötuba

Mees, kes mängib puiduga

Tekst Kadri Tramm
Fotod Sven Arbet ja erakogu

Rainis Paabut on mees, kes suudab uuest siledast puitplaadist võluda välja justkui sajandivanuse mööbli.

Viimsi mees Rainis Paabut avastas enda jaoks puiduga “mängimise” ligi neliteist aastat tagasi. Sestpeale kaunistab tema tehtud puidust mööbel – olgu need laudad, toolid, valgustid, kapid vms – paljude sõprade ja tuttavate kodusid.

Mõnele puidutöömeistrile meeldib taas kasutada päevinäinud, kuid hästi säilinud puitu, ent Rainis armastab teha uuest puidust vana väljanägemisega mööblit. Tema käte all saab tuimast poes müügil olevast liimpuitplaadist uhke ja vana ilmega kapp, kirst, pink, köögi või grillimaja mööbel.

Armastus puidutöö vastu on Rainisele kirg ja hobi ning see annab tema põhitegevusalale – ehitustööle – meeldivat vaheldust. “Väikest vaheldust on ikka vaja,” ütleb Rainis. “Ja mulle meeldib natuke teistmoodi asju teha. Aja jooksul olen palju uut õppinud ja uusi nippe omandanud,” lisab ta.

Rainise tehtud mööblit või valgusteid vaadates on tunda, et meistrimehele on looduse poolt kaasa antud hea silm ja suur annus kunstimeelt. Kunst on Rainisele hingelähedane juba lapsepõlvest, mil ta käis lastekunsti-koolis seda õppimaski.

Rainis ütleb, et puidutööd tehes tekib tema sees huvitav pinge, sest lõpptulemust ei tea iial ette. “Ma ei tee alati joonist, kuid teinekord algne visand töö käigus muutub ning lõpptulemus on sootuks teine,” lausub ta. Küsimusele,

Seinavalgustid said sälgulised ja ehedad ning need sulanduvad kaselaudadest taustaga ühte.

Viimsis asuva sauna sisemus – sein, mööbel ja valgustid – on Rainise kätetöö.

Meistri märk koos daatumiga.

Selline puitmööbel kaunistab ühe kodu välikööki.

Kirstu kaane sisse tegi Rainis praod, mis on käepideme eest. Kirstunaelad polegi metallist, vaid need on tehtud puidust seibidest, paigaldatud aga punnidena.

“Tegin ühest puukaikast tahulised seibid, värvisin nad natuke teistmoodi, et need imiteeriks sepanaelu.”

millised on olnud keerulisemad tööd, vastab mees: “Eks nad kõik on ühtmoodi keerulised.”

Rainise kätetöö ehib mitmeid kodusid, grillinurki ja saunamajasid. Ühe Viimsi eramaja kõrval asuvasse saunamajja on Rainis teinud pea kogu sauna sisemuse. Saunamaja seinad on kaetud naturaalsest, isegi koorega ja täiesti viimistlemata kasepuidust laudadega. Ühes seinas on suur kirst ja pikk pikk, toa keskel neli tooli ja laud, akna all nelja uksega kapp.

Lisaks on Rainise tehtud ka valgustid: puidust lauajupid on nõõriga n-õ kokku õmmeldud ja kettidega lakke riputatud. Valgustite ristimo-

tiiv oli peremehe soov. See koht seinas, kus pääseb torudele ja veemõõtjatele ligi, on peidetud samuti vanutatud puidust ukse taha. Samas stiilis on kõrvalasuv saunauks.

Huvitav on ka kirst. Näiteks kirstukaane laudade vahele on meister teinud paar pragu, kuhu sõrmed parajasti sisse mahuvad – see ongi käepide, kust kirstukaant üles tõsta. Kaane peal olevad naelad, mis tunduvad sepistatud olevat, on aga tegelikult käsitööna valmistatud puupunnid.

“Tegin ühest puukaikast tahulised seibid, värvisin nad natuke teistmoodi, et need imiteeriks sepanaelu,” selgitab Rainis. ✨

Tõhus soodapuhastus eemaldab kattekihi pinda kahjustamata

Soodapuhastus eemaldab mustuse, värvi ja muud kattekihi, ei kahjusta puhastatavat pinda ega reosta keskkonda. Ehitus- ja renoveerimistöodel on söögisoodaga puhastamine asendamatu moodus õrnade paepindade taastamisel, palkseinte puhastamisel, tulekahjujälgede likvideerimisel, pulbervärvi eemaldamisel metallilt või krohvi eemaldamisel fassaadilt.

Hoolimata SodaBlastBaltic OÜ ligi kolmeaastasest tegutsemisest Eesti turul, on soodapuhastus paljudele veel tundmatu, sest puudub ettekujutus soodapritsi võimalustest ja eelistest teiste puhastusmeetodite kõrval.

Mis on soodapuhastus?

Selle meetodi puhul kasutatakse puhastusainena naatriumvesinikkarbonaati ehk söögisoodat. Kokkupuutel puhastatava pinnaga soodakristallid lõhkevad, vabaneva energia abil eemaldatakse mustus või värv puhastatavat pinda kahjustamata. Muud väliselt analoogsed puhastusmeetodid, nagu liivapritsimine, töötab seevastu kraapimis põhimõttel – liivaterad paisatakse suure kiirusega vastu puhastatavat pinda. Liivaterad ei purune, vaid sisuliselt lõhub kõik oma teele sattunu.

Meie tehnoloogia võimaldab nii kuiv- kui ka märgsoodapuhastust, viimasel juhul tekib tunduvalt vähem tolmu. Mõnel puhul tõstatab esile ka sooda poleeriv efekt.

Kasutusvaldkonnad

Eespool kirjeldatud asjaolud muudavad soodapuhastuse kasutusvõimalused väga laialdaseks. Alustades pulbervärvi eemaldamisest metallilt või krohvi eemaldamisest fassaadilt ja lõpetades reklaamide puhastamisega klaasakendel. Suurepärase jääb soodapuhastuse tulemus nii vanadel kui ka uutel palkseintel.

Palksein enne ja pärast soodapuhastust.

Lisaks kaitseb puhastusainena kasutatav sooda palke hilisema võimaliku kopituse ja hallituse eest.

Tulekahju tagajärgede likvideerimisel on soodapuhastus peaaegu ainuke meetod, mis lisaks silmaga nähtavatele kahjustustele (sõestumine, tahmumine jne) eemaldab ebameeldiva lõhna. Seda just tänu sooda desinfitseerivatele omadustele.

Laeu, kaatreid ja paate oleme puhastanud otse veekogude kallastel või sadamates, sest soodapuhastuse tagajärjel ei teki jääke, mida oleks vaja erimeetoditega kokku korjata või nende sattumist elukeskkonda piirata.

Mitu aastat järjest oleme puhastanud Paide linnas asuvaid paeskulptuure. Skulptuuride väga õrnu detaile tuleb töödelda ülimal-

ettevaatlikkusega. Märgsoodapuhastus annab paele värsket ilmet.

Hiljuti said kolm Tartu silda puhtaks koledatest grafititest. Samas võimaldas soodapritsi täpsus alles jätta pildid, mida on möödakäijatel ilus vaadata.

Tehnoloogia võimalused

Meie tehnoloogia võimaldab lisaks soodale puhastusainena kasutada alternatiivseid puhastusaineid. Väga hea ja kiire tulemuse annab veidi tugevamat puhastust nõudvale pinnale klaasipuru. Kasutame selleks mitmeid fraktsioone, mis omakorda laiendavad teenuste ringi. Kui keskmine klaasipurufraktsioon sobib veoauto velgedele mustusest ja roostest pu-

hastamiseks, siis peenem ehk puuderfraktsioon on kasutatav ka vanalt mööblilt laki eemaldamiseks.

Eriti tundlikele, näiteks väga õhukestele plekkpindadele võib osutuda sobilikumaks plastgraanulite kasutamine.

Oleme võimalised töötama täiesti sõltumatult väliskeskkonnast eripärast, eelduseks on vaid enam-vähem sõidetav juurdepääs. Takistuseks pole saanud ka kõrgused. Praegu käivad ettevalmistused ühe kirikutorni plekkkupli valtspleki puhastamiseks.

Kontakt:
SodaBlastBaltic OÜ
tel 517 4981
www.sbb.ee

**PUUTÖÖMEISTER RAINIS PAABUT
KIRJELDAB TEHNIKAT,
KUIDAS SAAB UHIUUEST
LIIMPUITPLAADIST SAJANDIVANUSE
VÄLJANÄGEMISEGA MÖÖBEL.**

Esmalt "rikun" ilusa ja sileda liimpuitplaadi pinna hõõvliga.

Seejärel asun seda pinda lihvima elektritrelli otsa paigutatud lihvimiskettaga. Soovitav oleks valida selleks tööks pehmest kummist lihvimistald, millega saab kühmulise pinna töötlemisel kõige parema tulemuse. Selline näeb siis välja see üsna kühmuline pind pärast lihvimist.

Siis hakkan pinda toonima. Toonida võib nii peitsiga kui ka mõne muu puidutoonimisvahendiga, kuid soovitatavalt võiksid need olla lahusti baasil toonimisvahendid - nii saab eri toonid pinnal kohe kokku sulatada. Keskmise osa värvin heledama pruuniga ja servad tumedama pruuniga ning servadesse lisan rõhutamiseks ka natuke musta tooni.

Kui pind toonitud, lasen sel kuivada. Seejärel lisan veel kunstliku "tolmukihi". Selleks kasutan tavalist vee baasil seinavõi mõnda muud värvi, mis on toonitud kergelt halliks. Kastan pintsli otsa kergelt värvi sisse, eemaldan lapiga pintslilt liigse värvi ja kannan peaaegu poolkuiva pintsliga pinnale imeõhukese kihi. Pinnalt omakorda eemaldan liigse värvi niiske lapiga. Kõige lõpuks lakin pinna veel üle, kuna kerge läige toob pinna kühmulisuse hästi esile.

Sel pildil on näha niisuguse tehnikaga valmistatud lauda ja pinke, mis näevad välja nagu sada aastat vanad.

Puidu vanandamise tehnikas on tehtud saunauks. Selle kõrval on väiksem luuk, mille taga on veemootjad ja ligipääs torusüsteemile.

ATV

– nii traktor
kui ka lõbusõiduk

Tekst **Elmar Ots**, Autoleht

Fotod **Arno Mikkor** ja **Alo Soolo**, Autoleht

Nelikveoline maastikusõiduk ATV tundub esmapilgul kipakas, kallis ja mõttetuvõitu mängukann, kuid tegelikult teeb see ära peaaegu kõik pisemale traktorile kontimööda tööd: talvel sahkab lund ja veab metsa, kevadel harib üles peenramaa ja suvel käitab niidukit.

Argitööst vabal ajal on ATV (*All Terrain Vehicle*) harrastajale aga palju elamusi pakkuv lõbusõiduk, mis suudab sõita isegi mööda vett.

ATVde kasutus- ja hoolduskogemusi jagavad Velt Motocenteri sõidukoolitaja ja motoärimees Hanno Velt, ATVsid ümber ehitav, remontiv ja nendega ekstreemretki tegev Tapa firma Lepiku Auto omanik Toivo Ivainen ning Jäneda Safarikeskuse pika ATV-alase sõidu- ja töökogemusega peremees Olev Saluste.

Kui võimas mootor?

ATV ostja esimene küsimus käib tavaliselt mootori töömahu/võimsuse kohta – kas 500 kuubikust ja umbes 25 hobujõust piisab või peaks valima 700–750cm³ ja ligi 50hj riista?

Kõik kodutööd ehk lumelükkamised-haagised vedamised jaksab ära teha ka 0,5-liitrise mootoriga sõiduk, kuid kiiremat sõitu armastav kogunud harrastaja või näiteks ATVga metsast palke välja vedav talunik eelistab muidugi võimsamat sõidukit.

Kütusepritse või karburaator?

Pritsega on reeglina kindlam. Kui ATV juhtub näiteks uppuma, siis keerad lihtsalt künla maha, pumpad vee mootorist välja ja sõit jätkub. Karburaatori tühjendamine veest on väga keeruline. Mõnel Hiina riistal võib aga pritseprogramm olla selline, et külmaga käivitamine on raske või isegi võimatu – segu jääb liiga lahjaks.

Variaator- või automaatkäigukast?

Automaatkast on ainult Hondal, kusjuures aeglustita, mistõttu haagist vedades peab järsku tõusu võtma ainult hooga. Rasketes oludes võib õli käigukastis lõpuks üle kuumeneda ning sõit jääb katki.

Automaatkasti teine häda on see, et kui mootor juhtub välja surema ja ATV rattad on pori sees pinge alla jäänud, ei saa käiku välja võtta ning blokeering ei lase mootorit käivitada (starter lülitub vaid siis, kui sees on vabakäik).

ATV ukerdab vapralt edasi sealgi, kuhu maastikuauto või suure traktoriga ei kipuks.

Variaator kannatab raskeid olusid paremini. Rihm võib küll ajada kärsahaisu, aga ATV roomab siiski mülkast pidavale pinnale. Kui veorihm on märjaks saanud, piisab sellest, kui vabakäiguga minut-paar gaasi anda. Rihm “raputab” end kuivaks ja vedu taastub. Vee võib rihmakambrit välja lasta ka vastava ava kaudu. Variaatori varurihm võiks sõitu minnes kaasas olla, sest kuigi rihm puruneb väga harva, juhtub see tavaliselt kõige hullemas olukorras.

Kas aeglusti on hädavajalik?

Kui ATVga sõita vähegi raskemates tingimustes, siis loomulikult. Aeglusti tuleks alati sisse lülitada maastikule siirdudes.

Aga vints ja esidiferentsiaali lukustus?

Ka vints olgu ATV-l kindlasti, sest iial ei tea, mis võib juhtuda ning 300 kg või rohkemgi kaaluvat masinat erinevalt mootorrattast pelga käterammuga välja ei tari. Vintsimisel peab meeles pidama, et vintsi mootor võtab päris palju voolu ning see võib pikapeale aku tühjaks imeda, eriti kehema laadimisega sõidukil.

Mõne asjatundja väitel on esidiferentsiaallukk alles kolmas ölekõrs pärast aeglustit ja vintsi. Lukusti peab sisse lülitama ainult otseks pööratud ratastega ning soovitatavalt seisval ATV-l.

Kuna lukustatud esidiferentsiaaliga muutub juhtimine raskeks, rakendub tavaliselt ohutuse pärast automaatselt ka kiirusepiiraja (nagu ka tagurpidikäiguga). Kui siiski on vaja hetkeks suu-

remat kiirendust, saab piiraja eraldi nupuga ajutiselt välja lülitada.

Kõigist abivahenditest hoolimata on siiski tark kinni pidada lihtsast reeglist: ATVga ükski seiklema ei minda, sest kaaslased võivad osutada sõna otseses mõttes elupäästjaks.

Mis kasu on roolivõimendist?

Juhtraua pööramine on sellega hulga kergem, eriti näiteks rasketes oludes ja/või blokeeritud esidiferentsiaaliga sõites. Roolivõimendiga ATV maksab küll umbes 600 eurot rohkem, kuid elektrivõimendi on osutunud töökindlaks ning sellest on tõepoolest kasu.

Korras elektrisüsteem on ka roolivõimendi puhul tähtis, sest võimendi mootor võtab palju voolu. Tõsi, rikki läinud võimendi vahetamine maksab paar tuhat eurot ehk enne ostu tasub plusse-miinuseid kaaluda.

Milline lumesahk valida?

Saha kinnituspunkt peaks olema esiratatest tagapool. Võrreldes esiosa külge riputatavaga, on sellise saha külgehaakimine tülilikam, aga väiksem koormus esiteljele ei tee rooli raskeks ning ei kergita tagarattaid maast lahti. Tänu sellele pole lumelükkamisel kette vaja – piisavalt pidamist on ka tavarehvidega, kui need väga kulunud pole.

Sahk ei pea tingimata olema terasest, osav mees teeb selle ka paksuseinalisest plasttorust. Sõltuvalt läbimõõdust saab torujupist 2–3 saha-hõlma. Plastsahk peab vastu aastaid.

Lumekoristusel edasi-tagasi manööverdades võib tagurpidikäigu sisse lülitada juba ka siis, kui ATV pole täiesti peatunud – nii läheb töö kiiremini.

Kas talutööks kõlbaks ka tavaline sõiduauto järelkäru?

Ei! Sõiduauto haagise rehvid on nii kitsad, et vajuvad pehmesse pinnasesse, käru on ATVst palju laiem ning koormus tagaosale liiga suur, mis muudab ATV alajuhitavaks. Parim on kahteljeline laiade rehvidega balanssiirhaagis, mis veereb ATV jälgedes ja haakekonksu ei koorma.

ATV veovõimet saab parendada suuremate ratastega, kuid sellega ei tohi üle pingutada: lai ja jämeda mustrihaagis haakub nii hästi, et purunema hakkavad rattavõllid ja nende liigendid.

Ujub või upub?

Ükski ATV ei upu, kuid püstitasendis ujuma ka ei jää, vaid kipub end külili keerama. Tavaliste 25tolliste asemel 27–28tolliste või veelgi suuremate rehvidega ATV suudab oskaja juhi käes ka mööda vett sõita.

Kuigi tootjad lubavad ATVga läbida tavaliselt vaid 25–30 cm sügavust vett, ei juhtu enamasti midagi hullu ka kaks korda sügavamal koolet läbides, peasi kui vesi ei ulatu istme all oleva mootori juhtaju ja õhufiltrini. Vesistes oludes palju sõites tasub jõuülekandesse kallata veega mitte segunev õli. Liiter maksab küll umbes 70 eurot, aga õli ei pea pärast iga veeseiklust vahetama ning sillareduktorid peavad kauem vastu.

Kus ATVga sõita tohib?

Enamik meil müüdavaist ATVdest on seaduse silmis maastikusõidukid (kategooria MS2), millega tavaliselt asja pole. Mõne neist saab aga (pärast tarvilikke täiendusi) arvele võtta ka teeliikluskõlbliku ratastraktori (T5) või nelirattana (L7e), kuid viimasel juhul peab muu hulgas mootori võimsuse piirama 15 kW-le.

Milline ATV osta?

Eesti enimostetud ATV on Hiinas tehtud CFMoto, mis maksab Jaapani nimekatest analoogidest ligi kaks korda vähem, kuid on osutunud päris töökindlaks. Ka on CFMoto varuosad tavaliselt Eestis kohapeal olemas ning need on hulga odavamad kui “jaapanlastel”.

Töökindlaks võib kiita ka Kawasakit. Honda puhul peab arvestama automaatkasti ja aeglusti puudmisega kaasnevate miinustega ning mõnel on tulnud ka nukkvõlli vahetada, sest sel pole surveõlitust.

Suzukidel oli viimase ajani mure kehva laadimisega (nüüd on see viga väidetavalt parandatud) ning lisaks on nii mõnelgi tulnud raami keevitada isegi siis, kui omanik pole kuigi suur ekstreemsõidu armastaja.

Can Am on algajale liiga võimas-äkiline ning sobib pigem hobisõidukiks kui tööriistaks. Samas kardab Can Ami mootor vett, sest vältvõll on liuglaagritel. Rull- või kuullaagritega mootoriga võib metsast koju jõuda ka siis, kui mootoris on veesegune õli, ent saaled sellist kohtlemist ei talu. ✖

Väike nelikveoline sõiduk saab edukalt hakkama endast mitu korda raskema haagise vedamisega.

Uus Dacia Duster

Te teate, mis on tegelikult tähtis.

- Uus 125 hj mootor
- Uuenenud interjäär ja MEDIA NAV multimeediasüsteem
- Uue disainiga esiosa

5 AASTANE
GARANTII
või 100 000 km

hind alates

10 490 €

Dacia Duster 1,6 16V - keskmine kütusekulu 7,5 l/100km, CO₂ emissioon 177 g/km.

DACIA
GROUPE RENAULT

dacia.abcmotors.ee | Saad palju, maksad vähe!

 Abc Motors

Dacia kolis Kadaka tee!

TALLINN: ABC MOTORS AS - Kadaka tee 72a, tel: 624 0420; PÄRNU: PEREAUTO OÜ - Tallinna mnt. 82, tel: 447 7300;
HAAPSALU: TRADILO OÜ - Tallinna mnt. 73, tel: 473 1383; VIILJANDI: RAEL AUTOKESKUS OÜ - Tallinna mnt. 97, tel: 433 0987
RAKVERE: WIRU AUTO OÜ - Kreutzwaldi 5b, tel: 329 5560.

*Pilt on illustratiivne.

Aed

täis linnulaulu ja veevulinat

Anu ja Jüri Varik on oma koduaia kujundust viis korda muutnud. Praegu pakub Põlva linna ja valla piiril asuv iluaed perele nii loomisrõõmu kui südamerahu.

Tekst Kristel Kirss
Fotod Sven Arbet, Hendrik Saarna

Variku pere on oma aiakujundust vastavalt soovidele juba viis korda muutnud. Üks, mida muutuste tuultes kunagi ei unustata, on kord ja puhtus.

Aeda rajatud peenardes küünitavad siberi iirised oma kauneid õisi päikese poole.

Suvekuudel võib Anu ja Jüri Varikut näha puhkamas viimati aeda toodud vesiroosi naabruses, kohe imekauni võraga äädikapuu all.

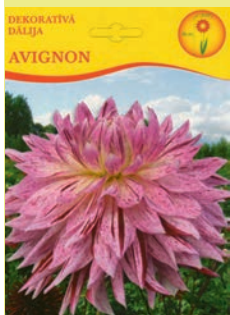
Variku pere rahulikus võtmes kujundatud aed on alati eeskujulikus korras ning sobitub hästi maja ümbritsevate okaspuuvormide ning taamal orus kasvava metsaga.

Jüri leidis oma pere kodu jaoks maalapi, kus toona, 70ndatel, asus lasketiir. Ehitusluba saadi tingimusel, et nad rajavad uue lasketiiru Kadaja karjääri. Jüri jaoks ei olnud see probleem. Ettevõtlik mees on veendunud, et kui on tahtmist, leidub igale murele lahendus. Lasketiir sai uude kohta igal juhul rajatud ning majagi valmis.

Selleks et kodu ümber saaks mõnusalt jalutada, tuli perel investeerida maaparandustöösse. Lasketiiruks sobis org ja järsk nõlv väga hästi, aga koduaia rajamiseks veeti kohale paar tuhat koormatäit mulda. Pere soovis endale ka metsa, mis nüüd nende aiamaad piirab, kuid erastamiste käigus jäi see siiski naabrile. Samas ei ole põhjust kurvastada, sest kaunist vaadet metsale see tehing ei varjuta.

Jüri ja Anu jagavad oma elu kahe täiskasvanud pojaga – Timo ja Indrekuga. Vanem poeg Timo tõi juba kaasagi majja. Pojad tegelevad isa loodud Sun Dome spordiklubis saalipinda mittevajavate pallimängude, matkamise, karate ning *show*- ja rahvatantsuga, olles tantsujuhtide ning

UUDISTOOTED INGLISMAALT

Seston Seemned OÜ on aianduskaupade hulgimüügiga tegelev ettevõtte juba aastast 1997. Meie kaupu saab osta Bauhofist, Hortesest, Hansaplandist, Prismast ja veel paljudest kauplustest üle kogu Eesti. Alustasime 18. hooaega. Uudistoodeteks on sellel aastal seemnemaid ja lillesegud Inglismaalt. Pakume endiselt laias valikus seemneid, Läti daaliaid, mahevätiseid ja orhideede substraati Belgiast. Tippbulaid on hinnakirjas 9 erinevat sorti. Kauba toimetame kohale üle Eesti. Täname kõiki seniseid koostööpartnereid! Uutel klientidel palume helistada telefonil 7381427 või kirjutada aadressil seston@seston.ee.

Maja üht külge katab metsviinapuust roheline vaip. Värvirõõmu lisamiseks on Anu kõik lillepotid rõõmsavärvilisi pelargoone täis istutanud.

tantsijatena edukalt esinenud ka rahvatantsupidudel ja *show*-tantsuetendustel. Kõigilt spordialadelt on neil ette näidata nii rahvusvaheliste kui vabariiklike meistrivõistluste medaleid. Sellest lähtuvalt on Varikute kodu ja aed sageli noort rõõmsat rahvast täis.

Tegusate inimeste paradüis

Alates maja valmimisest on nende kodu ümbritsenud Jüri arvestuste kohaselt viis iluaia kujundust. "Kui ära tüütab, läheb kogu aed ümbertegemisele. Olen paras bürookraat: esimesed kujundused joonistasin kõik paberile," teatab Jüri. "Alustuseks oli meil maja taga vaid kartulimaa ning õunapuude vahel maasikad. Eemal olid marjapõõsad. Aastatega hakkasime kartulimaad aina vähendama, mullu neid enam maha ei pannudki."

Ent maitserohelise peenrad on endiselt aia tagaosas lopsakad. Timo, kes kaitses mullu Eesti Maaülikoolis magistrakraadi, katsetas tagaia kändudel austerservikute kasvatamist. Jüri jäi poja ettevõtmisega rahule. "Neid seeni oli kõigil tore vaadata. Ja need maitseid ka hästi!" märgib peremees.

Lisaks aiale on peremees aastate jooksul ka kodumaja esialgset välimust korduvalt muutnud ning järjest hubasemaks ümber ehitanud.

Kasvuhoone on eeskujulikult puhas. Viinapuu kasvab siin nii et mühiseb. Viinamarjadest tehakse maitsvat mahla.

☞ Kõige suurem kivi, millelt vesi kosena alla kukub, leiti Valgerannast.

Padjandtaimede vaip maja ukse ees.

Kivise sängiga oja kivid on toodud Eesti eri nurkadest.

Kasvuhoone on eeskujulikult puhtaks rohitud ja seal kasvab viinapuu. Viinamarjamahla poest ei osteta, seda tehakse oma aia marjadest.

Tarbeaed jääb võimsalt vohavate põõsaste ja lillepeenarde varju. Püsi- ja suvelilli kasvab aias lugematu arv. Aias jagub õisi varakevadest kuni lumiste talvekuudeni. Ilupuid ja -põõsaid on 50 nimetuse ringis. Lisaks on aeda istutatud ploomi- ja kirsipuid. Õitsvaid lemmikuid on pererahval palju, samas ei paista üheski peenras midagi liigset – kõik on kenasti maitsekatesse gruppidesse sobitatud.

Mullu, kui me Varikute aeda külastasime, särasid iirised – justkui küünlad muu roheluse taustal. Suve lõpupoole asendavad neid Jüri lemmiklilled ehk liiliad. Tagasihoidliku loomuga Anu on hariduselt aednik ning tema on see, kes teab, millist mulda ja kasvukohta üks või teine taim vajab.

Reisidelt toodud taimed

Tähtvere valla arendusosakonda juhtiv Jüri on staažikas matkaja ja maailmarändur. Matkajuhina on Eestis talle raske võrdset leida: mullu viis ta Itaaliasse matkama oma 73. matkasellide grupi. Talle endale oli see juba 86. matk.

Matkadelt on nii mõnigi taimepojake kaasa toodud. Näiteks on nende kodu karulauk pärit Gotlandilt.

Pikka aega ilutsesid aias ka Kuriilidelt toodud hiibapuu ja Kaukaasiast pärit sambakujuline kadakas. Kahjuks meeldisid need puukesed vabalt ringi uitavatele koortele.

Vana mahajäetud veski juurest leitud veskikivist tehti aianurka armas kohvilauake. Hostad tunnevad end maja kõrval hästi. Koheva karvakasukaga Kitile ehitas Jüri maja juurde käigutee, et kassike pääseks vajadusel aiast kiiresti pererahva magamistoa akna taha rõdule sissepääsu nõudma.

“Aia asjus olen küll diletant, kuid mulle meeldib katsetada. Ja nii ma vaidlen Anuga aiakujundusküsimustes alati ja ikka,” tunnistab Jüri. “Aga mulle tõesti meeldib lillede ja iluaiaga tegelemine. Kui tulen töölt ja juhtub, et olen stressis, on minu jaoks parim rahustav tegevus rohimine ning peenarde kujundamine.”

Lisaks rohimisele on peremees endale aias leidnud muidki töid. Uhke aiakaunistus on maa-kiividest kosk ja kivise sängiga ojake. Kõik kivid on looduslikud. Vee panevad vulisema pumbad, mille abil see kivises sängis ringiratast voolab. Rajatise iga kivi on toodud Eesti eri nurkadest. Suurim ja raskeim, millelt vesi kosena alla kukub, on toodud umbes 300 km kauguselt Valgerannast. “Poolteist tundi nägime Timoga vaeva, et seda kivi välja kaevata ja siis autosse tirida,” meenutab Jüri.

Rahustav veevulin on nagu tänu nähtud vaeva eest, mida nüüd kogu pere võib äädikapuu alla sätitud pingil nautida. Vesiroos oli üks neid kaua ihaldatud õisi, mida oma aeda juba ammugi taheti. Selleks rajati kiviktaimla ja äädikapuu naabrusesse väike veesilm. Nüüd on aiasopike tegusate pereliikmete lemmik-istumiskoht. Sealt avaneb aiale ka hea vaade.

Aed rökkab linnulaulust

Metsatuka naabrusesse jääv aed rökkab suvel linnulaulust. Kevadel ootavad neid lauljaid Varikute aias armsad kasetohust pesakastid. Kaks seesugust on majutanud nii lehelinde, rähni kui

ka oravat. Jüri räägib ilmekalt, kuidas esialgu passis orav pesakasti sissepääsuava suuremaks toksivat rähni. Ja siis, kui lind selle tööga hakkama sai, kolis käbikuningas ise sisse. Loomulikult on pesakastidki peremehe enda tehtud. Kuidas küll nii palju jõutakse? “Eks ühest tööst puhkad teist tööd tehes,” poetab Jüri. “Me lihtsalt ei oska tegevusetult olla.”

Poegadel on väljaspool kodumaja piisavalt tegemist, aga kui isal-emal abi vaja, on kohe platsis. “Muru niidavad nad hoolsalt,” märgib Anu.

Aastaid oli Anu tööks Jüri voodihaige emakese põetamine, kes paraku uut aastat ära oodata ei jaksanud ning lahkus. Nii oligi aastaid Jüri koormus aiatöödel märksa suurem. Anu sai haige eest hoolitsemise kõrvalt rohkem tegelda toalilledega. Nende tarbeks on põneva arhitektuuriga kodus isegi väike basseiniga talveaed. Kaktused näivad end igal juhul hästi tundvat, sest need õitsevad nagu meeletud. “See ruum on talvel nende jaoks parajalt jahe,” märgib Anu. Perenaine ootab juba uut kevadet, sest nüüd on temalgi rohkem aega aias tegutsemiseks. ✨

Kaktused on eriti võimsad ning nende õisi näeb siin peaaegu aasta ringi.

Kauni aia lipuvardas lehvib vimpel, mida ehib delfiiniga pere vapile seetõttu, et nemadki püüavad tegutseda targalt ja olla alati abivalmid. Variku perel on olemas ka oma tempel ja kirjablankett.

Oma aia magusad paprikad

Tekst **Kaja Kurg**

Fotod **Tiit Koha, repro**

Veebruari lõpus võib hakata juba paprikaid ette kasvatama. Kuidas külvata ja noorte taimede eest hoolitseda?

Kuna paprika areneb aeglasemalt kui tomat, tuleb ta külvata tomatist varem. Magusa paprika istikuperiood kestab vähemalt 60–70 päeva, seega peab hiljemalt märtsi keskpaigaks olema seeme mullas, et taimed jõuaksid kasvuhoonesse istutamise ajaks vajalikult suureks kasvada.

Aiapidaja Sirje Kari Harjumaalt Arukülalt külvas eelmisel aastal magusa paprika 27. veebruaril, tänavu otsustas seda teha koguni nädal varem.

Seda sellepärast, et eelmisel kevadel emadepäeval taimi kasvuhoonesse istutades tundus, et need võinuks vabalt olla veelgi suuremad.

Sirje on kogenud paprikakasvataja ning tal on alati väga hea saak. Aastate jooksul on ta avastanud mõned nipid, tänu millele kasvavad istikud tugevaks ja kompaktsiks.

Oma kogemusi jagab Sirje nüüd ka Maakodu lugejaile.

- Külviks kasutan Biolani külvi- ja pikeerimismulda.

- Kasvatan vanu tuntud ja oma headust tõestanud sorte.

Hübriidsordi 'Bendigo' F₁ seemned panen ühekaupa 12cm läbimõõduga potti, et istikuid ei peaks rohkem ümber istutama. Hübriidsordid on küll kallid, kuid võin oma kogemuste põhjal kinnitada, et kulutus tasub end ära: näiteks see sort on tõesti ülimalt saagikas.

- N-ö tavaliste sortide seemned külvän ühekaupa külvikassetti. Minul on paprika tärغانud peaaegu sajaprotsendiliselt.

- Võib külvata ka turbatabletti või -potti, koos millega saab juuri häirimata taime edaspidi suuremasse potti istutada.

Magusad ja kibedad paprikad

- Köögiviljana tarvitame magusad paprikat ehk salatipaprikat (*Capsicum annuum* Grossum-rühm), mille viljaliha on magus ja mahlane.
- Vürtsipaprika ehk tšillipaprika (*C. annuum* Longum-rühm) on sõltuvalt sordist rohkem või vähem kibe, tema sobib pigem toidu maitsestamiseks.
- Paprika vilja kohta on botaaniliselt õige öelda mari, mitte kaun.

Kõigepealt tulevad mullast välja idulehed.

Kui taimel on kasvanud 1-2 pärislehte, võib ta külvianumast suuremasse potti ümber istutada (alumine lehepaar on idulehed).

Istik vajab kasvamise ajal palju valgust.

'Beros'.

'Black Beauty'.

'Gypsy'.

'Yolo Wonder'.

'Orange Sun'.

'Romanian Rainbow'.

- Külvid katan liivaga, mis hoiab niiskust, idanemise ajal hoian peal ka õhukest toidukilet. Parim idanemistemperatuur on +22...25° ringis.
- Paprika idaneb aeglaselt, tõusmed ilmuvad nädala-paari pärast.
- Kastan peene tilaga kastekannuga vaid mulda, et vesi ei satuks taimedele. Muld peab olema püsivalt parajalt niiske, mitte liiga märg.
- Kui külvikasseti taimekestel on kasvanud kaks pärislehte, pikeerin nad suurematesse (12cm) pottidesse, kus nad kasvavadki kuni kasvuhoonesse viimiseni. Ehkki aiandusspetsialistid ütlevad, et paprikataimed taluvad pikeerimist halvasti, pole mina seda märganud. Istutan neid ümber muidugi väga ettevaatlikult, et juuri mitte vigastada.
- Pikeerin taimed küllaltki viljakasse mulda, mis neid kosutab. Kunagi üks tuttav soovitas, et paprikaistikud võiks kasvada võimalikult samasuguses mullas, nagu see on tulevases kasvukohas. Nii segangi mulla oma aiamullast ja hobusõnniku kompostist, mida ostan aiapoest. Komposti lisan tunde järgi.
- Kui taimed on suuremaks kasvanud, viin nad ööseks jahedasse esikusse (+16°...18°). See väldib väljavenimist. Olen märganud, et jahedas ööbimine mõjub taimedele väga hästi, nad kasvavad tugevaks ja kompaktseks.
- Paprikataimed vajavad kasvamisel rohkesti valgust. Päeval saavadki nad seda hästi palju, sest hoian istikuid suurel väljehitatud aknal, mis avaneb itta, lõunasse ja läände.
- Paar nädalat enne kasvuhoonesse istutamist lisan taimede kosutamiseks kastmisvette merevetikaekstrakti.
- Istutan taimed oma kütteta kasvuhoonesse tavaliselt mai teisel nädalal – siis ongi õige aeg, kuna esimesed õied on juba lahti. Mai esimene pool võib tunduda liiga vara, sest siis on vahel veel öökülmi. Kuid mul on oma süsteem: torkan taimede ümber alumiiniumist poolkaared, millele on hea ööseks kateloor peale visata. Väga külmal ööl panen peale kohe mitu kihti loori. ✨

Hoolimata külmast tuulest ja lumehangedest ootavad juba külvipotid rohelisi näppe.

Nagu igal aastal, pakume ka sel kevadel toredaid uusi ja häid vanu sorte. Siin mõned meie uudised.

Toredad tomatid

BLACK FROM TULA ✨ Kesqvarane, umbes 75 päeva istutamisest. Indeterminantne vana Vene sort. Kuulub nn mustade tomatite rühma. Suureviljaline, läbimõõduga 8–10 cm. Viljad lapikud, õhukese koorega, mahagonivärvi sumeda roosaga ja kanna ümber laialt tumerohelist. Viljaliha šokolaadivärvi, seemnekamber rohekas. Mõnused magusad tomatid.

BURAN F1 ✨ Indeterminantne varane hübriidsort, mis peale kõrge saagikuse ja väga hea vastupidavusega haigustele rõõmustab meid ka suurepärase maitsega. Lapikümarad punased lihatomatid kaaluga kuni 230 g. Kasvatamiseks katmikaladel.

CETIA F1 ✨ Kesqvarane indeterminantne hübriid Prantsusmaalt, haigustekindel. Kohaneb kiiresti keskkonnamuutustega. Suureviljaline, kuni 250 g, lihavad ja tihedad, lapikümarad, väga maitavad ja ilusad tomatid. Transpordikindel sort.

DARTAGNAN F1 ✨ Väga saagikas varane sort Prantsusmaalt. Piklikovaalsed, suured, mahedamaitsega ploomtomatid kaaluga 120–150 g, ilusates tihedates kobarates. Sort on haigustekindel, ei lõhene. Viljad säilitavad pikalt nii maitse kui ka ilusa välimuse. Tarvitamiseks nii värskelt kui ka töödeldult ja kasvatamiseks nii katmikalal kui ka soojal kohal avamaal.

ROMUS ✨ Indeterminantne sort kasvatamiseks külmaskasvuhoones või avamaal. Päikeselised, kollased, 100–120 g lapikümarad tomatid kenasti kobaras. Väga maitavad viljad ja üsna haigustekindlad taimed.

DAFNE F1 ✨ Varane indeterminantne hübriid. Helerohelised viljad omandavad valminult ilusa tumepunase värvi. Vaid kergelt ribilised lapikümarad tomatid on tiheda viljaliha ja väga hea maitsega. 100–120 g viljad ei lõhene ja säilivad hästi.

FRANZI F1 ✨ Varane saagikas hübriidsort Saksamaalt. Kõrge ja haigustekindel, maitsvate, lapikümarate, 100–120 g viljadega sort pikaajaliseks säilitamiseks ja konserveerimiseks.

ORANGE QUEEN ✨ Säravate erkoranžide viljadega sort. Lapikümarad tomatid on suured, kuni 225 g, väheste seemnetega ja väga magusad-maitvad. Indeterminantne, saagikas, hiline sort Põhja-Euroopa tingimustesse. Viljade valmimiseni läheb 75–80 päeva.

GIULIETTA F1 ✨ Kesqvarane, indeterminantne ja haigustekindel sort Prantsusmaalt. Katmikalale ja sooja kohta avamaal. Erkpunased, suured, tihedad ploomtomatid on mahlased ja maitvad, väga hästi sobivad igat meelemeelseteks, näiteks tomatipastaks-mahlaks. Viljad on 10–12 cm pikkused ja kaaluvad 150–170 g. Annab kena saagi ka põhjapoolsetes regioonides.

RALLY F1 ✨ Väga varane Hollandi hübriid ühtlase saagiga. Viljade moodustumine on väga hea nii madalamatel kui ka kõrgemal temperatuuridel. Haigustekindel, lühikeste lehevahedega. Viljad on kergelt ribilised, kaal 190–220 g. Heamaitsega ja kenad tomatid säilivad pikalt.

DYNO H ✨ Varajane Prantsuse sort. Haigustekindel ja saagikas igasugustes ilmastikuoludes. 90–130 g tomatid on ovaalsed, lihavad ja väga hea maitsega. Sobivad töötlemiseks.

Positiivsed paprikad

MAVRAS F1 ✨ Kesqvarajane, väga saagikas, Hollandi hübriidsort. Taim on keskmise suurusega ja haigustekindel (HR, TMV2). Kuubikujulised paprikad on suured (8,5 x 9 cm), paksuseinalised, poolvalminult läikivpurpura koorega, valminult eksootiliselt mustjaspunased.

CORNO DI TORO GIALLO ✨ Varajane sort. Taim kõrgus 120 cm. Koonusjas, 18–20 x 5 cm, piklik kollane vilj on eriti magus ja aromaarne, keskmise paksusega seinad. Mõnus krõpsutada nagu porgandit ja sama tore salatisse või toidu valmistamiseks.

ORENY F1 ✨ Magus ja mahlane, oranž kuubikujuline paprika on mõnusalt paksu seinaga. Keskmiselt kaalub vilj 110–130 g. Madalakasvuline taim on saagikas ja tubli nagu hübriidsordile kohane.

Mõnused maitsetaimed

ÜRT-ALLIKRESS ✨ Ürt-allikkress on mitmeaastane maitse- ja ravimtaim. Tarvitatakse värsked noori taimed enne öievarte moodustumist. Taim võib lisada suppidel ja kastmetele, kohupiimale, köögivilja-, liha- ja kalatoitudele, kasutada võileivakatteks. Ravimtaimena kasutatakse löövete, suu limaskesta põletiku, kehvveresuse, põie-, sapi- ja kilpnäärmehaiguste korral. Maitsetel mahedam kui salatkress.

VÜRTSBASIILIK 'Cinamon' ✨ Aasiast pärit maitsetaim aknalauale, rõdukasti või peenrassa. Kaneeli-, basiiliku-, pisut ka nelgi- ja anisimaitsega, väga aromaatsed, väikesed kuni keskmise suurusega tumerohelised lehed värskelt või kuivatatult jookidesse, suppidesse, salatitesse, liha- ja kalarooegadele. Tore sõber peenras teiste taimede vahel, peletades eemale lehetäisiid, lestasid ja muid kahjureid.

Lõbusad lillekesed

HÜBRIIDPETUUNIA 'Karlik' ✨ 20 cm hästi madal taim on ilusa vormiga, tihedalt hargnenud vartega ja kompaktna. Rohkelt kirkaid 4–5 cm õisi läbi kogu hooaja. Varane õitseja sobib suurepäraselt pinnakatteks ja pottidesse, rõdukastidesse. Punased või violetsed õied.

PARUKTARN ✨ Niitjad püstised lehed kaardus rippuvate otstega moodustavad laiuva, pisut sassi puhmiku. 'Amazon Mist' on heleroheline ja muutub sügisel pruuniks. Kõrgust 25–40 cm. 'Bronco' on aga 25 cm kõrgune pronksjas iludus. Kevadel on soovitatav teha Pokudele väike juukselõikus.

Mis on kirjas

seemnepakendil?

Tekst Kaja Kurg

Seemnepakend tasub nii eestkui tagantpoolt põhjalikult läbi lugeda, sest sealt leiab üsna palju infot taime omaduste ja kasvatamise kohta.

Liigi ladinakeelne nimi. Selle abil saab otsida lisainfot nii eestkui võrkeelsest kirjandusest ja internetist. Ladinakeelne nimi aitab leida ka liigi täpse eestikeelse nime (ja ka vastupidi) taimenimede andmebaasist www.ut.ee/taimenimed/.

Sordi nimi. Korrektno oleks kasutada ülakomasid ('Friggitello'), pakenditel seda sageli ei tehta.

Lühike kasvatusõpetus.

Kui pakendil eestikeelset teksti pole, peab müüja selle lisama tootekleepsul.

Lisainfot saab ka pakendil olevatelt joonistelt ja skeemidelt.

Pakkimise kuupäev.

Parim aeg külvamiseks, edaspidi idanevus väheneb.

Sordi nime taga olev tähis F₁ tähistab hübriidsorti (saadud eri sortide ristamisel). Esimesel põlvkonnal pärast ristamist on n-õ hübriidjõud - viljad on suuremad ja maitsvamad, taimed haiguskindlamad, saak suurem. Need omadused ilmnevad aga ainult teatud geenikombinatsiooni puhul, s.o esimeses põlvkonnas (F₁), juba järgmises kaovad. Seega pole mõtet F₁ tähise sordi taimedelt seemet koguda.

Kui sordi nime taga aga tähis F₂ ei ole, kanduvad sordi omadused edasi ka järgnevatele põlvkondadele ja nendelt taimedelt tasub ise seemet koguda.

F₂ seemned on kallimad, sest nende saamiseks tuleb seemnekasvataval vanemateks olevaid sorte iga kord uuesti tolmeldada, mis nõuab palju tööd.

Paljud seemnefirmad lisavad pakendisse ka plastlipiku liigi ja sordi nimega. Seda on mugav kasutada külvanumates, et sordid segi ei läheks.

Pane tähele

Ärge visake tühjaks saanud pakendeid ära! Nende pealt on hiljem hea vaadata, milliseid sorte tasub edaspidi kasvatada ning milline firma neid müüb või paljundab.

Aga alles hoitud pakendilt saab teada sedagi, millise seemnemüüja kaup oli nii vilets, et seda on targem edaspidi vältida. Kui seeme idanes väga halvasti või oli pakis hoopis teine sort, siis on pakend asitõend, millega minna kauplusesse, kust seemne ostsite. Edasi peab asja selgitama juba seemne hulgimüügifirma.

Tšilli tulususe näit. Skaala tšillide teravuse mõõtmiseks arendas välja doktor Wilbur Scoville ja seda hakatigi tema nime järgi kutsuma. Seemnepakenditel on skaala lihtsustatud kujul (näiteks viiepalisüsteemis), et tulusust oleks lihtsam tajuda. Antud sordi puhul tähendab Scoville° 4/5 seda, et ta põletab korralikult.

Esimesed külvid

AKNALAUAL

Paprikad ja tomatid on pikema kasvuajaga, sellepärast tuleb taimede ettekasvatamisega alustada varakult – paprika võib külvata juba veebruari lõpus, tomatid märtsis.

Paprika – väga väärtuslik köögivili

Paprika kasvatamine nõuab kogemusi, kuid uute sortide puhul õnnestub see ka kodustes tingimustes.

'Bendigo' F1. Enim kiitust on kogunud punane sort. Väga varajane ja saagikas hübriidsort, kasvuhoonesse istutamise järel hakkab saaki saama 60–65 päeva pärast. Istikute ettekasvatamiseks kulub 45–60 päeva. Sobib nii kile- kui ka klaaskasvuhoonesse.

Kollaste viljadega **'Fintina' F1** on samuti väga varajane saagikas hübriidsort. Kasvukohale istutamisest saagini kulub umbes 60 päeva. Istikuperiood on 45–60 päeva. Sobib nii kile- kui ka klaaskasvuhoonesse. Vähenõudlik sort, kasvab hästi ka kehvemates tingimustes, talub temperatuurikõikumisi. Mahlased paksuseinalised viljad on hea säilivusega.

Vürts- ehk tsillipaprika 'Cayenne' taimede ettekasvatamiseks kulub 45–60 päeva – siis on nad kasvuhoonesse istutamiseks parajalt suured. Sobib nii kile- kui ka klaaskasvuhoonesse. Keskvarajane sort, istutusest saagi alguseni läheb umbes 70 päeva.

Tomatisortide valik on lai

'Polbig' F1 on üks saagikamaid lihatomateid. Istikute kasvatamiseks kulub 45–60 päeva. Viljad on suured (u 200 g), ümmargused ja tiheda viljaliha- ning säilivad hästi. Meeldib nii kokkadele kui ka sööjatele. Kasvuajal talub hästi ka madalamaid temperatuure. Haigustele üsna vastupidav.

'Benito' F1 on hästi varane sort, millelt saab saaki juba siis, kui turul on tomatihinnad veel krõbedad. Istikute ettekasvatamiseks kulub 45–50 päeva. Sobib nii klaas- kui ka

kilemajja. Keskmise suurusega viljad säilivad väga hästi.

Eesti sordid

'Terma' on väga varane põõsastomat, mida saab kasvatada ka avamaal. Istikud sirguvad u 60 päevaga, saaki hakkab saama 30–35 päeva pärast taimede kasvukohale istutamist. Sobib ka kiletunnelisse.

Viljad on ümmargused, ühtlased ja siledad. Rohkelt harunenud kobaras on palju vilju. Vastupidav tomati-pruunmädanikule.

'Malle' F1 on varane, keskmise kasvuga saagikas hübriidsort. Taimede ettekasvusaeg on umbes 60 päeva, saaki hakkab saama 45–55 päeva pärast istutamist. Sobib nii klaas- kui ka kilemajja.

Kobaras on 5–6 keskmise suurusega (90 g) väga maitsvat magusat vilja. Küpsed viljad ei lõhene, taim on vastupidav ruugehallitusele.

Saadaval aiakeskustes ja e-poes!

Kask

– valguse ja puhtuse sümbol

Sookaskede lehed on ümaramad ja võrsed veidi karvased.

Kaseokstest luud toapõranda puhastamiseks ja kaseviht saunalaval – need on vanarahva hügieeni tõhusad alustalad. Parimat ravimit kui kaseviht pole siiani välja mõeldud.

Tekst **Anu Kaur**

Pildid **Jaan Mettik**, reprod

Vanarahva aastaring on ikka olnud seotud kasega: kevadel koguti kasemahla, suvistepühadeks ja jaanipäevaks toodi kased suisa tuppa ning enne jaanikule minekut tuli värske kasevihaga saunas käia.

Kõikjal boreaalses metsavöötmes on kasel ikka olnud inimeste elus tähtis koht. Siberis, Skandinaavias ja Põhja-Ameerikas on põlisasukad kasutanud nii kasetohtu kui -puitu, vihelnud kasevihtadega ja kasutanud kaseoksi oma tare, aga ka keha ja hinge puhastavate riituste käigus. Vanaskandinaavia ja -germaani traditsioonis seostub kask metsaemand Freyaga ja Odini naise Friggaga.

Meie oma kased

Eesti looduses kasvab nelja liiki kaskesid ja ligi kolmandik meie metsadest on kaetud kaskedega. Tuntumad on muidugi aru- ja sookask, vähem

teatakse põõsakujulisi liike: madalat kaske ja vaevakaske.

Arukase (*Betula pendula*) levila on väga ulatuslik – Lääne-Euroopas on teda kõikjal, kui välja arvata Skandinaavia poolsaare põhjaosa ning Pürenee ja Balkani poolsaare lõunaosa. Idas ulatub arukase areaal Siberis üle Jenissei jõe ning Põhja-Kasahstanini.

Sookase (*B. pubescens*) levila on veelgi ulatuslikum, see liik jõuab idas Leena kallasteni. Euroopas ei ole sookaske vaid Pürenee, Apenniini ja Balkani poolsaarel. Üldjoontes on sookask pisut põhjapoolsema ja arukask väheke lõunapoolsema levilaga.

Kase (*Betula*) perekonnas on u 60 liiki tuultolmlejad puid või põõsaid ning nad on levinud Euraasia ja Põhja-Ameerika parasvöötmes. Õied on kaskedel koondunud urbadesse; isasõied moodustuvad juba sügisel, emasõied kevadel. Tolmlemine toimub koos lehtimisega.

Kase seemned on tiivulised päklikesed, tuule abil levivad need kilomeetrite kaugusele. Ühes grammis võib kaseseemneid olla u viis tuhat. Tänu oma produktiivsusele on kased esimesed puud, mis asustavad raiesmikke või põlendikke. Mulla suhtes on kased vähenõudlikud, kuid vajavad palju valgust. Sookask on arukasega võrreldes küll pisut varjutalavam.

Kaskede hästiarenenud juurestik on suhteliselt pinnapealne. Seda, et kase alla midagi istutada ei maksa, olete küllap isegi märganud. Kask on ju hirmus joodik – ta joob vee teiste taimede eest lihtsalt ära.

Kuidas vahet teha

Meie kodumaised puukujulised kased on üpris sarnased valgetüvelised puud, kuid aru- ja sookasel on üsna lihtne vahet teha.

Arukase võrale on iseloomulikud rippuvad oksad, sookase oksad on aga võras jäigalt väljapoole suunatud. Ka tüvi on neil kahel erinev. Noore arukase koore pealne kiht kestendab,

Arukase lehed on rombjad.

vanemal puul moodustub aga tüve alaosas sügavalt lõhestunud korp, millel on iseloomulikult mustad lõhestunud sügavikud. Sookase tüvi pisib kaua ühtlaselt valge, ka vanematel puudel ei moodustu lõhestunud korpa.

Hea on võrrelda ka puulehti. Arukase lehed on enamasti rombjad, pikalt teritunud ja kahelele saagja servaga. Nii leht kui leheroots on paljad. Sookase leht on kujult pigem munajas, tõmbima tipu ja lihtsaagja servaga, leheroots on karvane. Kui lehti parasjagu pole, võrreldes viimase

Kuldkaased.

Härmaehtes kased on kohevad ja graatsilised.

Vaevakask kasvab põsakesena.

Madal kask (*Betula humilis*).

aasta võrseid. Noored võrsed on arukasel paljad, sookasel karvased, arukasel vahatäpikete tõttu karedate, sookasel aga pehmed.

Looduses võib leida ka hulgaliselt vahepealsete tunnustega puid, mõni omadus on neil rohkem aru- ja mõni sookase moodi. Sel juhul on tegu aru- ja sookase omavahelise hübriidi kuld-kasega (*Betula x aurata*).

Põsakujuulised kased

Väikeste, kuni sentimeetrise läbimõõduga lehtedega on vaevakask (*B. nana*). Selle kase lehed on hästi omapärase, ümarad ja armsad. Neil on ka üks päris eriline omadus – nimelt on vaevakase lehtedel sageli laiust rohkem kui pikkust. Sellised nunnud täkilise servaga lehed!

Kuni 1 m kõrguse põsakese peale looduses naljalt ei satugi – kui olete matkasell, võite vaevakaske kohata siirdesoodes, rabades ja rabastuvates metsades. Levinud on ta peamiselt Mandri-Eestis, saartel on vaevakask väga haruldane.

Kuni 2,5 m kõrguseks kasvab madal kask (*B. humilis*). Tema lehed on ovaalsed ja suhteliselt tõmbi tipuga. Teda kohtab samuti niisketes paikades: üle Mandri-Eesti kasvab madalat kaske soistel niitudel või rabastunud metsades, madal- ja siirdesoodes.

Kased avalikus ruumis

Eesti parkides on levinud eelkõige meie kodumaised kased. Pikemaerialised arukased on hinnatud oma kauni võra poolest.

Hästi levinud ja armastatud on arukase vorm f. *tristis*, väga pikkade rippuvate okstega puu, mida kutsutakse ka leinakaseks. Rippuvate okste pikkus ulatub paarist kuni viie meetrini. Leinakased on meil looduseski levinud.

Parkides ja aedades leidub ka arukase sorte. Lõhislehistest kaskedest on kõige rohkem vast sorti 'Crispa'. Vähem on levinud 'Dalecarlica' ja 'Gracilis'. Nende kahe sordi lehed on suhteliselt sügavalt lõhestunud ning mõlema oksad on rippuvad. 'Dalecarlica' on kõrgekasvuline, kuid 'Gracilis' nõrgema kasvuga ja jääb enamasti väikeseks 5–6 m kõrguseks puuks.

Segane seis on sordiga 'Laciniata' – kohati on ta ühte patta pandud 'Dalecarlicaga', kohati 'Crispaga'.

Kena oleks meilgi kohata Rootsisis looduslikult kasvavaid lõhislehisleid kaski, mis sealt "Swedish Birch" nime all maailma avarustesse on paisatud.

Lõhislehisleid vorme on ka karjala e maarjakasel (*B. pendula* var. *carelica*).

Värvid ja vormid

Arukask 'Purpurea' on aeglasekasvuline tumepunaste lehtedega puu. Selle puukese ülimalt kehvakasv ja kurnatud välimus tekitavad küsimuse, kui eetiline sordiaretus ikkagi on.

Püstise kasvu ja mõnevõrra spiraali keerduvad okstega on arukase sort 'Fastigiata', omapärase võnklike ja tagasikäändunud okstega aga sort 'Youngii'. Neid puid näete kasvamas Tallinnas Snelli pargis või Tartus Raja tänava haigla taga, mõned on päris soliidses vanuses.

Heal lapsel mitu nime

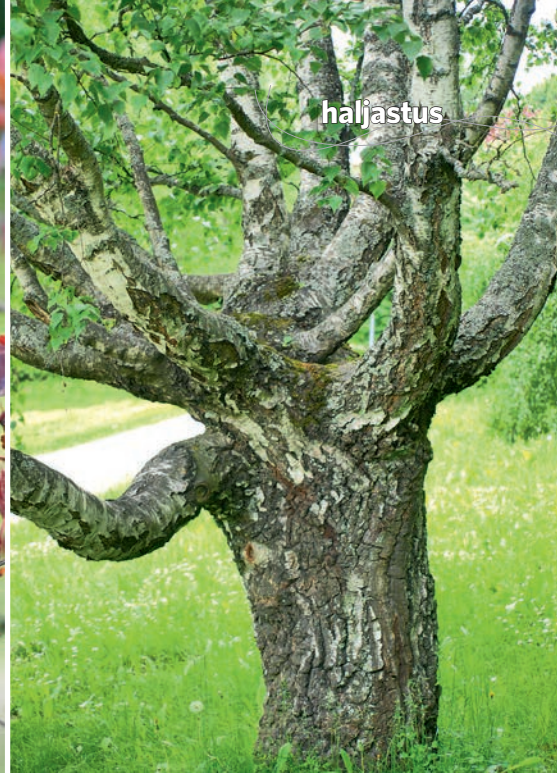
Vanarahvas kutsus meile nii omast puud Põhja-Eestis ikka kaseks, Lõuna-Eestis öeldi rohkem kõiv. Paikkonniti on aga kasutatud vägagi omapäraseid nimesid, näiteks õmmik, mei, tedreleib või tedrejuust jne. Kaskesid on hüütud mahlapuuks, aga Mõnistes ka orjakõivaks. Madalat ja vaevakaske on tabavalt nimetatud tarnapuusk või porsakaseks, kuid ka murssiks või murssapuhmaks.

Arukase sort 'Dalecarlica'.

Arukask 'Purpurea'.

haljastus

Karjala e maarjakase tüvi on madal ja jändrik.

Arukase eluiga on meil enamasti 150 aastat, sookasel hulga lühem, mistõttu sookaski ei hinnata kuigivõrd. Samas on sookased omal kohal, kui pargiala on ajutiselt liigniiske ja sellesse kohta on keeruline leida mõnd kodumaist niiskuselembest või liigniiskusega leppivat puuliiki. Sel juhul ongi sookased sanglepa kõrval üks väheseid võimalusi.

Haljastuses võiks kasutust leida ka sookase põõsavorm f. *fruticosa*, mida Luual praegugi paljundatakse. Selle vormi madal kasv pärandub seemnetega paljundades, kuid see on küllalt varieeruv.

Eksootilised kased Atlandi tagant ...

Võõrliikidest on meie mõisaparkides olnud üsna palju paberikaski (*B. papyrifera*). See suurte läikivate lehtedega puu on pärit Põhja-Ameerikast, kus tema areaal ulatub Atlandist Vaikse ookeanini. Oma nimetuse on paberikask saanud laiade horisontaalsete ribadena eralduva kooretõttu tõttu, mis meenutab tõesti paberipooznaid. Kahjuks on paberikased meie parkides vanuse tõttu hääbunud. Kadrioru pargis näeb siiski kaht puud ja küllap on neid mujalgi.

Piklike suurte lehtedega on samuti Põhja-Ameerika idaosast pärit kollane kask (*B. alleghaniensis*) ja suhkrukask (*B. lenta*). Kollane kask eelistab niiskemaid jahedaid, kuid hea õhustatusega muldi. Tema kuldse või kollaka sooja tooniga tüvekoor muutub vanemas eas pruunikaks, tohuringad on peenemustrilised ja tüved küütleavad päikeses kenasti.

Kollane kask on pikaealine. Puud elavad 150 ja rohkem aastat vanaks. Kollaseid kaski võib näha Toila-Oru pargis ja Tallinna Botaanikaaias.

Nii kollase kui suhkrukase viljaurvad on pontsakad ja paksukesed. Mõlema liigi tüvekoor sisaldab kapsiini ja annab tohule omapärase

Arukase sordil 'Youngii' kõrguskasv enamasti puudub või on see väga nõrk.

Kivikask
(*Betula ermanii*).

Papililehine kask
(*Betula populifolia*).

Pabrikask
(*Betula papyrifera*).

Suhkrukask (*Betula lenta*).
Suhkrukase tüvi
pole kuigi kestendav.

Kollane kask
(*Betula alleghaniensis*).
Kollase kase toht näib
kuldne vaid päikesepaistel.

kamprilõhna. Suhkrukase mahl sisaldab ka mõnevõrra rohkem suhkruid kui meie kaskede mahl. Suhkrukase puit on omapäraselt tumepruun.

Põhja-Ameerika idaosast on pärit veel papililehine kask (*B. populifolia*). Madalamakasvuline puu on vähenõudlik, kasvab võrdselt hästi nii kuivemas kui niiskemas pinnases. Kodumaal on ta sage jäätmaade asustaja. Temagi pole kuigi pikaeline ning meenutab meie sookaske.

... ja Aasiast

Kirde-Aasia mägedest pärinev kivikask (*B. ermani*) kasvab kodumaal kuivadel kivistel nõlvadel, teda tasub istutada põuastele muldadele.

Lamedalehine kask (*B. platyphylla*) on Kirde-Aasias sama levinud nagu arukask meil. Lehed on tal suuremad ja puhkevad kevadel varem kui meie kaskedel.

Lõbusalt krussis ja kobruuline on dauuria kase (*B. davurica*) koor. See liik kasvab looduslikult Hiinas, Jaapanis, Koreas, Kaug-Idas ja Mongoolia idaosas. Puit on dauuria kasel pruunikaspunane ja tugevam kui meie kodumaistel kaskedel.

Eriti silmapaistva punakasoranži tüvega on Lääne-Hiinast pärinev punane kask (*B. albosinensis*). Tüvi nagu polekski kase oma, punakas värvus viib mõtted pigem kirsipuude juurde. Punase kase tüvi meenutab kõige rohkem amuuri toominga tüve. See erakordne kask kasvab meil mit-

meharulise väiksema puuna ning kannatab hiliskülmade tõttu, kuna puhkeb kevadel vara.

Põõsakujulistest eksootidest üks huvitavamaid on hiina kask (*B. chinensis*) – toredate rõmeliste okstega puuke.

Igati kasulik puu

Paljud noored pered, kes 1950ndatel linna kolisid ja kõhu kõrvalt endale maja ehtasid, istutasid eesaeda või suisa värava kõrvale kasepuu. Küllap oli selles omajagu nostalgiat, sest kask on eestlane oma elamise lähedal ikka näha tahtnud. Selles tavas on omajagu praktilist meelt – on ju kask üks igapidi kasulik puu.

Kaseoksad on ületamatu viha- ja luuamaterjal. Ja ehkki vihta oma õuekasest tegema ei lähe, saab urvaplaastri lastekasvatamise abinõuks vajadusel kätte ka kodukasest. Lisaks võib oma kaselt võtta kevadkosutuseks natuke värsket mahla.

Enne lehtimist on kaskedel tugev mahlavool. Seda tuleb arvestada kaskede lõigates: isegi talvel tehtud suurtest haavadest hakkab kasepuul ohtralt mahla välja valguma. See on ohtlik. Puu kaotab palju niiskust ja jääb nõrgaks, suhkruid sisaldav vedelik meelitab aga käärima minnes kohale puu tervisele ohtlikke baktereid, seeni ja putukaid.

Mõnel pool on suurte kaskede võra kärbitud, kuna puud on kasvanud elektriliinidesse. Kärpida

Dauria kask
(*Betula davurica*).

Punane kask (*Betula albosinensis*).
Punase kase tüvi on eriti efektne
valge lume taustal.

kaske siiski ei tasu, tulemus ei ole enamasti esteetiline ega puu tervise seisukohalt õigustatud.

Omapärane on kaskede omadus uueneda kannuvõsudega. Sageli kasvavad sookased mitmetüveliste haraliste gruppidega. Ja ehkki sookase tüve eluiga pole pikk, võib kannuvõsust uuenev isend kokkuvõttes elada sadu aastaid. Arukask annab kannuvõsu peamiselt noores eas, kuid sookask igas vanuses.

Tänuväärne materjal ja ravimtaim

Kase puit on tihe, elastne ja hästi poleeritav. Eriti hinnatakse just puidu kõvadust, kusjuures arukase tugevusnäitajad on sookase omadest mõnevõrra kõrgemad. Väga kaunis on mustriilise süüga karjala kase puit. Karjala e maarjakaske peetakse arukase morfoloogiliseks vormiks (*Betula pendula* f. *carelica*). Karjala kase tüve ja võra esteetilisuse üle võib samas vaielda.

Kaselt saavad väärt tarbepuitu vineeri- ja mööblitööstus, kask on ka hea paberipuu. Kasest tehti vanasti hulk kodumajapidamises vajalikke esemeid, mille juures oli tähtis nende vastupidavus. Siledast ja tugevast kasepuidust tööriistavarsi ja käepidemeid on meil praegugi mõnus kätte võtta.

Kasetohule on kirjutatud, niiskuskindla tohuga on kaetud katuseid ja sellest on meisterdatud jalavarje. Vene aladel tehti kasetohust viiske. Kasetohust vahetald oli isolatsioonimaterjaliks ja andis omapärase kriuksu saabastele. Samuti on tohust meisterdatud märsse, torbikuid, karbikesi jm mahuteid.

Kask oli talus tähtis tulehakatus ja valguseandja nii peeru kui tuletaela kujul. Kase- või männipirde ja -peergusid on kasutatud ruumide valgustamiseks ning tule süütamiseks. Tuletael saadi kase tüvel kasvavat torikulist seent tuletaela (*Fomes fomentarius*) tuhaleelises hautades, hiljem see kuivatati ja tambiti pehmeks. Tulelõõmiseks pandi tulekivile raasuke taela, mis tulekivi lüües sädemeist kergesti tuld võttis. Süttinud taelatükike pandi piibutubakale või lõkkesüte vahele tulealustuseks. Kasepuidu kütteväärtus on suur, sestap on just kuivad kasehalud hinnatuim ahjuküte.

Meie kodumaiste kaskede tervistajavõimed on üsna sarnased. Urvaplaaster on väga kasulik laiskuse vastu ja sütitab lapseas tegutsemisindu. Kuid kasel on muidki raviomadusi ning droogina kasutatakse nii kase pungi kui lehti.

Pungi korjake kevadel paisumise ajal, ka talvise metsatöö käigus varutud oksid saate ajatada pungade paisumiseni. Lehti koguge enne jaanipäeva. Kase pungad mõjuvad uriini-, higi- ja sapiiritust soodustavalt ning neil on täheldatud ka mikroobivastast mõju.

Lehtede diureetiline toime on pungade omast isegi tugevam, aga mõju sapinõristusele jällegi nõrgem. Kaselehtedest teed jõi vanarahvas kuse- teede põletikuliste hädade korral, kuna teel on ka bakterivastane toime. Liialdada ei või aga

Kask on armastatud õuepuu.

Hiina kase tüvi.

ühegi hea droogiga, kaselehti ei maksa üldse tarvitada südame ja neerude talitlushäirete korral.

Kasetohust destilleeritud tõrv parandab naha verevarustust ning on puhastava ja põletikuvastase toimega. Kasemahl soodustab ainevahetust ja on vägev kevadine kosutaja. ✨

uudised

Lillelõhn müüb

Möödunud aasta lõpul esitlesid American Floral Endowmenti (Ameerika Lillekasvatuse Sihtkapital) Florida ülikooli teadlased oma uurimustöö tulemusi, mis käsitlesid inimeste eelistusi lillede ostmisel. Selgus, et kõige tähtsam on lõhn.

Selleks et välja selgitada, milline omadustest (värvus, kuju, lõhn jne) on ostjatele kõige peibutavam, küsitlesid teadlased kaht rühma inimesi. Esimeses uurimisrühmas oli 295 eri nahavärvuse ja sooga isikut, enamik vanemad kui 40 aastat; teises 336 tudengit vanuses 18-24, enamik neist valged naised.

Mõlema rühma küsitlemisest selgus, et lillede ostmisel on kõige olulisem nende lõhn. Siiski, esimene rühm eelistas pigem traditsioonilist "roosilõhna", teine aga tsitruselisi meenutavat aroomi. Teisel kohal omadustest oli õite värv. Mõlemad uuritavate rühmad eelistasid erksaid punaseid toone ning kõige vähem kõitsid neid pastelltoonid.

Uus tillandsia turul

Tillandsia oerstediana jõudis uudistaimena aiandusmessidele 2013. aasta kevadel. Nüüd on Stofbergen Plant Company asunud seda uudistaimet ka Hollandi lilleeksjonitel müüma. 2014. aastal jõuab turule 15 000 eksemplari.

Tillandsia oerstediana kasvab looduses Costa Ricas ning võib sealsetes

metsades olla õitseajal isegi enam kui 2 m kõrge.

Tema õitseageg kestab u pool aastat.

Kahjuks on tegu monokarpse bromeeliaga, mis sureb pärast õite närbumist ega anna aluselt külgharusid. Uute taimede saamiseks tuleb taas seemneid külvata.

Nutikas orhideekonteiner

Toalillede, eriti õitsvate toalillede eduka turustamise tähtis osa on nende transport.

Hollandi lillekasvatusefirma Levoplant on välja tulnud nutika lahendusega, mis võimaldab ühele alusele paigutada senisest 40% enam taimi. Selline lahendus mõeldi välja eelkõige silmas pidades kuukingi.

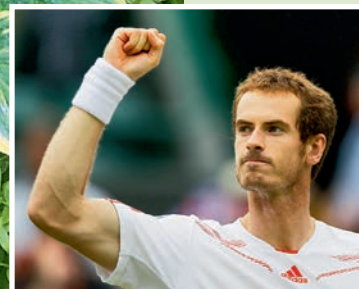
Oma lahendust nimetavad nad Smart4 ehk Nutikas4. See tähendab potialusele paigutatud pappsilda, millele saab asetada rea taimi, ilma et need kahjustaks juba alusel olevate lillede lehti ja õisi.

Levoplant demonstreeris oma uut leiutist läinud aasta lõpus Hollandis Aalsmeeris FloraHollandi messil.

Tennisisti oma hosta

Kui tavaliselt nimetatakse lillesorte filmidiivade või muude rahvusvaheliselt tunnustatud iluduste auks, siis nüüd sai oma hostasordi ka briti tennisist Andy Murray. 2014. aasta Chelsea lillenäitusel esitlevad uut sorti Brookfield Plants ning Briti Hosta- ja Päevaliiliaselts. Uue sordi aretas Bob Solberg USAst Põhja Carolinast.

Omanimelise hostasordi saamise au võlgneb Andy Murray sellele, et tõi Wimbledonis võidukarika pärast 77 aasta pikkust pausi taas Suurbritanniasse, ning sellele, et ta on esimene šotlane, kes iial tolle tenniseturniiri võitmisega toime tulnud. Uue hostasordi lehed on sinivalged nagu šotlaste rahvuslipp ning lisaks eraldab neid kaht värvi kuldne viir, mis sümboliseerib Andy Murray 2012. aasta Londoni olümpiamängude kuldmedalit. Euroopa esimene hosta 'Andy Murray' saadeti läheb tennisisti kodulinna Dunblane'i. Järgmine taimepartii pannakse müüki USAs ja ning Suurbritannia aiariidesse jõuab uus hostasort alles 2015. aastal.

Kristallpalee taastulek

Londoni linn ning Hiina kapitalil põhinev ZhongRong Group on otsustanud taastada XIX sajandi lõpul linna üheks uhkemaks vaatamisväärsuseks olnud Kristallpalee ning seda ümbritsenud pargi. Ehitus hakkab toimima peamiselt kultuurikeskusena, kus korraldatakse näitusi, kontserte ning konverentse. Projekti maksumuseks peaks esialgsete hinnangute kohaselt kujunema u 500 miljonit inglise naela ehk 602 miljonit eurot.

Projekti eestvedaja on maaomanik, Hiina kapitalil põhinev ZhongRong. Jaanuari lõpuni kutsuti üles arhitekte esitama firmale oma visioone, kuidas täpselt Kristallpaleed selle arhitekti Joseph Paxtoni vaimus taastada. Esitatud projektide hulgast valitakse varakevadeks viis parimat, kes peavad esitama eskiisjoonised. Lõppvooru pääsevad neist kolm ning arhitektuurikonkursi võitja peaks selguma eeloleval suvel.

Ehitusjoonised, mis tehakse koostöös disaini- ja arhitektuuribürooga Arup, peaksid olema valmis 2014. aasta talveks ning ehitustöödega kavatsetakse alustada 2015. aasta algul.

Planeeritakse taastada ka Kristallpaleed kunagi ümbritsenud park kogu selle viktoriaanlikus hiilguses. Selleks on projektis ette nähtud 100 miljonit naela ehk u 120 miljont eurot. Nagu algupäraseksi pargis saavad seal kindlasti olema Itaalia aedadele omased terrassid, efektsed vesiehitised ning sauruste kujud.

Väikese ettekujutuse, kui ambitsioonika projektiga tegu on, peaks andma ka faktid, et uus Kristallpalee loob u 2000 töökohta ning esialgsete arvestuste kohaselt peaks kogu kompleksi aastased hoolduskulud küündima miljoni naelani ehk u 1,2 miljoni euroni.

Algne Kristallpalee

Algne Kristallpalee püstitati Hyde Parki 1851 aasta Londoni maailmanäituse tarbeks. Selle autor oli tolle aja üks tuntumaid aednikke ja arhitekte *sir* Joseph Paxton ja ehitus püstitati erakordselt lühikese aja jooksul. Projekteerimise algusest valmimiseni kulus veidi üle aasta.

Kristallpalee pikkus oli 564 ja kõrgus 39 m. Teguti tolle aja suurima terasest ja klaasist rajatisega, mis võttis enese alla 92 000 m²

ning sinna mahtus maailmanäituse ajal 14 000 eksponenti. Lisaks suurusele oli Kristallpalee veel teatud mõttes väga erakordne – seal paiknesid riigi ühed esimesed avalikud tualetid. Kristallpalee võttis oma kuue lahtiolekukuu jooksul vastu umbes kuus miljonit külastajat, mis oli u 1/3 tolaeagse Suurbritannia elanikkonnast.

Pärast kuus kuud kestnud maailmanäituse lõppu Kristallpalee demonteeriti ning püstitati 1854. aastal taas Kagu-Londoni villadega äärelinnas Sydenham Hillis ning originaalist veelgi suurejoonelisemal kujul. Uues asukohas leidsid Kristallpalees enesele kodu kunsti-, teadus- ja kirjanduskool ning lisaks tegutsesid seal ka kontserdisaal ning mõned muud lõbustusasutused. Teise maailmasõja ajal asus seal mereväelaste treeningkeskus ning pärast sõda ka sõjamuuseum.

Kristallpalee hävis 1936. aastal tulekahjus. ✚

Puhastulu toalilledest

Tekst **Jaan Mettik**
Fotod **reprod**

Innukas aednik ei tohiks ühtki raamatut ära põlata, isegi mitte selliseid, mis pealtnäha on kirjutatud lastele. Mõned neist sisaldavad vägagi kasulikku nippe.

Suhteliselt nõukogude aja alguses, 1955. aastal, andis Eesti Riiklik Kirjastus välja N. Verzi-
lini teose "Matk toataimedega". Tolle-
aegsed vene keelest tõlgitud populaar-
teaduslikud raamatud olid läbi imbu-
nud nõukogulikust juhtimisest ning
Mitšurini teooriatest.

See raamat on erand. Mitšurin käib küll läbi, kuid tema tegevuse kirjeldus hõlmab vaid mõned küljed enam kui kolmesajaleheküljelisest raamatust. Samas kui vaadata, et raamatu on eesti keelde tõlkinud Heino Kiik, pole enam midagi imestada. See mees poleks kindlasti hakanud maakeelde ümber panema mõnd mõttetut propaganda-
teost.

Mida võib teha pelargooniga

Kõige huvitavam on saada pelargoonist aromaatsed eeterlikku õli ja lõhnaõli. Seda on päris kerge teha, olgu ainult käepärast materjal ja mõned seadmed. Eeterlikku õli me muidugi saame väga vähe.

Lehed sisaldavad 0,35 protsenti eeterlikku õli, kuid oksad ja varred ainult 0,01 protsenti. Ühe grammi õli saamiseks on vaja vähemalt viissada grammi pelargooni lehti. Kuid meil on ju vaja väga vähe õli, ainult mõned tilgad.

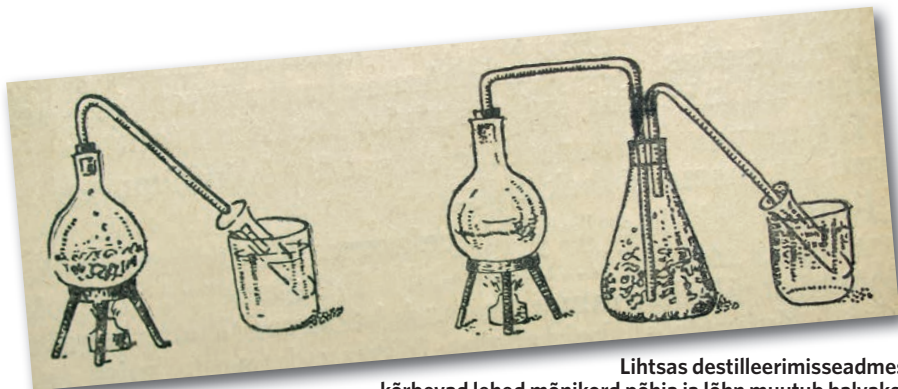
Nopime mõned lõhnava pelargooni (Pelargonium roseum) lehed.

Lehed on vaja lõigata katki ja panna kolbi, mille põhja on valatud veidi vett. Kolb sulgeda korgiga, mida läbib pikk

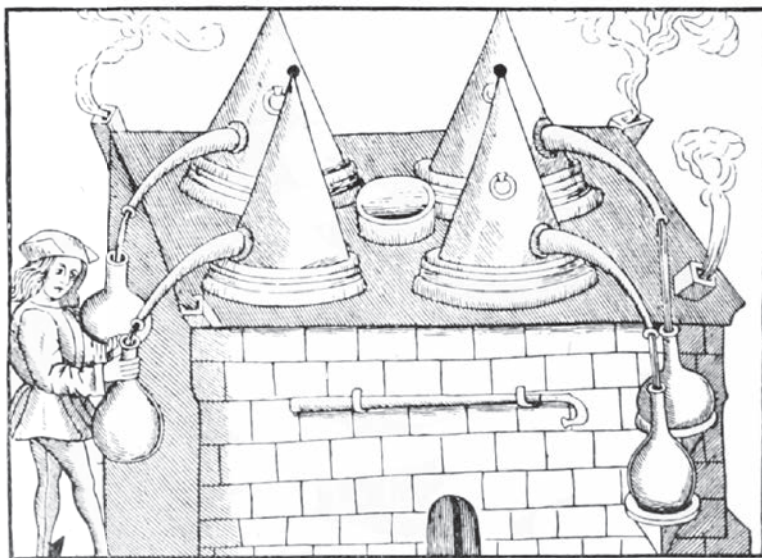

Lõhnav pelargoon on toalilledest üks kergemini kättesaadavaid eeterliku õli allikaid.

Lihtsast destilleerimisseadmes kõrbevad lehed mõnikord põhja ja lõhn muutub halvaks. Võib teha keerulisema seadme nagu joonisel paremal, kus lehti ei kuumutata vees, vaid neid ainult läbib aur, mis kisub välja eeterliku õli.

Keskajal tegelesid destilleerimisega alkeemikud.

allapoole keeratud otsaga klaastoru. Toru ots asetatakse katseklaasi või väikesesse pudelisse, mis on pistetud külma veega täidetud klaasi.

Asetame kolvi kolmejalgsele alusele ja kuumutame teda piirituslambil. Eeterlik õli aurab koos veeaurudega ja läheb läbi klaastoru väikesesse pudelisse, kus jahtub. Väikesesse pudelisse koguneb vesi, mille pinnal võib märgata veidi kollakat õli.

Õli võetakse veepinnalt ära pipetiga.

Lõhnaõli saamiseks labustatakse eeterlik õli veidi soojendatud piirituses.

Võib saada ka tahket geraaniumiõli, selleks tuleb pudel asetada läbi õbuakna välja vähemalt 16 °C pakase kätte.

Lõhnaõli lehtedest

Lõhnaõli võib saada ka lehti piirituses leotades; lehti vahetatakse kolm korda nädalas.

Korgiga suletud pudel asetatakse sooja kohta või päikesepaistele, nädala pärast pigistatakse lehed kuivaks ja lahus filtreeritakse. Hea on jätta lõhnaõli pudel pitseeritud kuuks või kaheks seisma, sest seistes muutub lõhn paremaks. Sellist lõhnaõli tuleb ainult ettevaatlikult kasutada: heledale kleidile võivad jääda plekid, sest piirituses eralduvad mitte üksi eeterlikud õlid, vaid ka rasvad. Seepärast labustataksegi parfümeerias piirituses pubas, destilleeritud, nagu me algul valmistasime, eeterlik õli.

Muud viisid

Kuigi eespool kirjeldatud meetod näib lihtne, on sellise eeterliku õli valmistamise viisi juures siiski üks puudus: see eeldab algelist laborivarustust, mille hankimine ei ole kuigi odav.

Õnneks on olemas ka terve hulk muid meetodeid, mis nii peent varustust ei eelda ning siinkohal tooksingi ära mõned neist. Mõnes retseptis on komponendina toodud oliiviõli; samahästi võib kasutada ka mandli- või isegi rapsiõli.

Kui veel asendamisest rääkida, siis loomulikult võib ka pelargooni lehed mõne muu aromaatses taimes või suisa sidruni- või apelsinikoorte vastu välja vahetada.

I meetod

Pistke taimed puuvillasesse või lina- ssesse kotti, siduge see kinni ning pange destilleeritud veega keema. Laske vesi keema ning keetke tasasel tulel u ööpäev. Seejärel väänake kott välja ning koguge veepinnale jäänud õlikiht tumedasse klaaspudelisse. Katke pudelisuu kangaga ning hoidke pudelit lahtisena u nädal, et liigne vesi saaks aurustuda. Selline lahus püsib tarvitamiskõlblik u aasta.

II meetod

Täitke suur klaaspudel poolenisti oliiviõliga ning toppige sinna nii palju taimi, et pudel täis saaks. Korkige pudel ning tõstke ööpäevaks pimedasse jahedasse kohta. Seejärel filtreerige lahus ja valage õli tumedasse klaaspudelisse. Kui lõhn pole piisavalt tugev, korrake protsessi uute taimedega. Lahus püsib tarvitamiskõlblik u pool aastat.

III meetod

Segage u 15 grammi taimi kahe tassitäie oliiviõliga ning kuumutage seda suletud nõus u 70° juures ca kuus tundi. Filtreerige lahus ja valage õli tumedasse klaaspudelisse. Seal püsib lahus tarvitamiskõlblik u pool aastat.

IV meetod

Pange u supilusikatäis peenestatud taimi likku poolde kruusitäie oliiviõlisse, millesse on segatud pool teelusikatäit äädikat.

Valage segu korgiga suletavasse pudelisse ning pange kolmeks nädalaks päikeselisele aknalauale. Loksutage pudelit vähemalt kord päevas. Pärast vajaliku aja möödumist filtreerige lahus ja valage õli tumedasse klaaspudelisse. Seal püsib lahus tarvitamiskõlblik u pool aastat.

V meetod

Pange taimed piiritusse likku ning hoidke neid suletud anumal u kaks nädalat. Seejärel kallake lahus laiale alusele, laske alkoholil aurustuda ning seejärel koguge nõu põhja jäänud eeterlik õli tumedasse klaaspudelisse. Seal püsib lahus tarvitamiskõlblik vähemalt pool aastat. ✦

Pereeluga ühes rütmis hingav ettevõte

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Vaikeses maakohas elamise soov innustas abielupaar Katrin ja Silver Silmeret otsima endale talu, kuhu mahuks nende pere ning ka äri.

Veidi vähem kui paar aastat tagasi leidsid Katrin Seppa-Silmere ja Silver Silmere oma perele sobiva talukompleksi Kalme külast. Kuna möödunud sajandi esimesest poolest pärit elumaja oli heas korras, koliti üsna pea Otepää korterist paarikümne kilomeetri kaugusele, segaste aegade käigus nime kaotanud tallu, kuhu nad sisustasid hubase kodu. Aga mitte ainult.

Maja üks tiib sisustati kaasaegseks ning kõikidele nõuetele vastavaks tootmistoaks, kus

nüüd valmivad mahemüslid, šokolaadikreemid ja -tahvlid.

Tegelikult alustasid nad mahedate maiustuste tegemist viis aastat tagasi, mil elasid veel Otepää korteris.

Pere vanim võsuke Karl oli nelja- ja Linda kaheaastane, kui meditsiinõeks õppinud pereema Katrin hakkas tööturul ringi vaatama. Sobivat kohta leidmata tuligi mõte maiustusi valmistama hakata.

Maiused uputasid öötöösse

Esimene toode oli müslišokolaad. "Plaanisin alguses, et teen mahešokolaadi laatadel müümiseks, aga see oli nii imelik, et kohe tekkis nõudlus. Ilma igasuguse reklaamita. Ökopoed hakkasid tellima," meenutab Katrin.

Õnneks said nad peagi soodsalt üürida Otepää ühe vana kõrtsi keldrikorruusel asuva väikese

Kolme elavaloomulise lapse kõrvalt töötavad Katrin ja Silver oma pereäri tarvis sisustatud tootmistoas. Eelmistel majaomanikel oli sama ruum elutuba. Nii ongi keset tootmist suur kamin, mida nüüd piiravad tugitoolide asemel suured kaerahelbekotid.

Keskmiselt suudab pere ühes kuus toota ja kauplustele saata tooteid 4000–5000 tükki. Menukas kaup on 40- ja 80grammised šokolaadid.

köögi. Ruum remonditi ja sisustati hubasemaks töokeskkonnaks.

Katrin teab, et üks poleks ta tellimuste täitmisega kuidagi hakkama saanud. Tekkinud nõudlus mahedate maiustuste järele uputas kogu pere tõsiselt töösse. Silver oli tookord Pühajärve restoranis peakokk. Pärast oma tööpäeva sukeldus mees kohe pereäri asjaajamistesse. Katrin näpistas magusa valmistamiseks aega laste kõrvalt. “Minu vanemate korter oli kohe meie rendipinna kõrval. Lapsed ööbisid sageli minu ema ja isa juures,” meenutab Katrin.

Tellimuste lisandudes ja toodete valmides tekkis vajadus neile nimi mõelda. Kuna pere mudilased olid mahedate maiuste väljamõtlemise juures, panid vanemad toodetele armsa nime “Karli ja Linda maiustused”. Nüüd on Silmere pere lapsed Eestis ilmselt ainsad, kellel on omanimelised šokolaaditahvlid ja -kreemid ette näidata.

Rõngu lähistelt leitud talu, mis on kenasti renoveeritud, osutus suurepäraseks koduks ja pereäri jätkamise kohaks.

Pereettevõtte algusaegadel, kui põnnid magusat und nägid, tootsid nende emme ja issi mahedaid šokolaadikreeme ja -tahvleid. Katrin mäletab, kuidas väikeses veevannis šokolaadi sulatamisele kulus meeletult aega. Nagu ka kaerahelveste röstimisele, sest sellekski tööks oli tookord vaid väike pliit. “Algeliste ja koduste vahenditega töötades olime ikka väga aeglased,” meenutab Katrin. “Olid vast ööd! Rabsime meeletult, et jõuaks tellimustega ühele poole. Ühel ööl töötasin – sõna otseses mõttes – oksendamiseni.”

Müümiseks oli toodetele vaja silte. Esimesed tehti lihtsalt: prinditi arvutist välja toote etikett ning liimiti siis liimipulgaga pakendile. Ühe suure tellimuse eel oli nende tootmiskelder tihedalt sugulasi täis. Kõik lähedased tulid appi silte liimima, ja nad töötasid peaaegu öö otsa.

Tootmise maht kasvas lausa iga päevaga. Kuna töövahendid olid algelised, taotleti Ettevõtlike Arendamise Sihtasutusest veidi toetust. Selle raha eest ostsid nad ahju, külmkapi, paar šokolaadisulatajat ning selle toel

said ärile ka päris oma veebilehekülje. “Praegu mõtleme küll, et olime taotlust esitades nii tagasihoidlikud, ei küsinud nii-öelda maksimumsummat. Praegu on meie vajadused palju suuremad,” tõdeb Katrin.

Kuna äri hakkas väga hästi õitsema, tuli Silver restoranist ehk oma põhitöökohalt ära. Soov oli jätkata suuremas mahus kodumaisest mahe-toorainest müslide ja maiustuste tootmist. “Nišš oli sellistele toodetele olemas. Sarnast ettevõtet, kui me oma tööd alustasime, veel ei olnud,” meenutab Silver. “Kohe tekkis paarkümmend poodi, kuhu meie tooteid taheti.”

Mahe kohalik kakaouba?

Maiustuste tootmiseks leiti mahedaid vilju kasvatavad koostööpartnerid, kellega koostöö jätkub tänase päevani. Mahedat mett toodi Taali mesilast, täistera-kaerahelbeid saadi siis ja saadakse praegugi Põlvamaal asuvast Zerna talust või siis Viljandimaalt Koksvere veskest. “Soomest saaks me mahedat kaerahelvest muidugi odavamalt. Aga kõik, kes meil mahetootmisega tegelevad, on käsitöölised ja püüavad ellu jääda nagu meie,” räägib Silver. “Kodumaise mahetooraine valik väga suur ei ole.”

Siiski pelgalt kohaliku, koostööpartnerite toorainega ikka hakkama ei saa, sest Eestis kahjuks kakaouba ei kasva. Nii tuleb Belgiast ja Saksamaalt tellida kvaliteetset mahešokolaadi. See on ka kõige kallim tooraine, mida kulub magusat tootval ettevõttel aastas üle tonni.

Miisule meeldib, kui Linda teda kiigutab.

Katrin usub, et kohalike mahetoodete kasvatamise tuhin aina suureneb. “Mahetoodete osas on minu arust kahjuks küll nii, et kui keegi uus turule tuleb, siis hakatakse pakkuma juba olemasolevaga sarnast toodet. Sellest on kahju.”

Keldrist kaminaga tootmistuppa

Kui Otepääl üüritud tööruum pereettevõttele väikeseks jäi, oligi pere jaoks kätte jõudnud aeg oma talukoht leida. Esialgu vaadati ringi Otepää lähistel. Ent sealsed kinnisvarahinnad olid liiga soolased. Otsimisringi suurendades õnnestus perel leida uhkete suurte vahtrapuude ja pärnade kõrvalt talu, kuhu kogu elu ja tootmine üle koliti. Kuna talukoha endist nime ei õnnestunud teada saada, sai sellest Silmere talu.

Katrin ütleb, et omas kodus sellist tööd teha on ikka hoopis odavam ja mugavam. “Värske õhk, vesi tuleb kae-vust, pole kanalisatsioonimuresid,” loetleb pereema kokkuhoiu kohti. “Selles mõttes on ka hea, et jõulude ajal võid poole ööni tööd teha ja samas pausi ajal ikka kõigest osa saada,” lisab Silver.

Tootmistoas on meie suureks üllatuseks suur kamin. “Eelmine omanik oli imestunud, kui kuulis meie uuest ruumiplaneeringust. Tema oli selle elutoaks planeerinud. Lisaukski oli neil paigal-

datud, et tulevikus saaks elutoast õue terrassile astuda,” märgib Silver, kui meile kaminaga töötuba tutvustab. Paraku ei saa terrassi karmide hügieeninõuete tõttu tootmistoa kõrvale lubada. See uks tuli neil kinni panna. Küll aga paigaldati laetalasse konksukesed. Nimelt sündis pool aastat tagasi nende perre pisipoeg. Mõnikord, kui ema maiustusi valmistas, sai ta beebi hälliga keset töötuba riputada.

Kuna emal ja isal oli pidevalt kiire, leidis nooremale vennale nime hoopis Linda. “Mul olid lihtsalt poisinimed otsas,” naerab Katrin. “Kohe kui väikemees oli sündinud, hakkas öde teda Mattiaseks hüüdma.” Silver töötabki praegu välja noorema poja nime kandvaid tooteid. Üks neist on kakaovõi baasil kuubikute tahvel praadimiseks ning teine – panerimisegu. Mõlemad on eelkõige mõeldud liharoogadele. Pereisa kiidab kodust pereettevõtet ka seepärast, et

Kaerahelbed, mida müslides ja šokolaaditahvlites kasutatakse, on Silmeri pere ise röstinud. Öhtul, kui ahi jahtub, kuivatatakse samas ahjus ka müsli rikastamiseks vajalikke puuvilju ja marju.

Praetud kanaliha salatipadjal on praetud peagi mahetoodete hulka jõudva Mattiase nime kandva maitseainega, milles on koos kakaovõi ja ürdid. Erinevalt kookosrasvast ei ole kakaovõil spetsiifilist maitset.

ende tööpäevad võimaldavad seda luksust, et lapsed said jääda oma lastekollektiividesse. Karl käib Otepääl esimeses klassis ning klaveritundides. Linda käib talvepalinna lasteaias, kus ta vanaemagi töötab, ja iluvõimlemistrennis.

Kodus ootab neid noor mustavalkkirju Miisu, kes on väga mänguhimuline, maale elu nautima komandeeritud vanaema kass Kitu ja koer Naki. Õues pakuvad elevust küülikud ning toredad kanad ja kukk. Tegelikult hoiab Linda ka väikevenda suurima heameelega. Karl aga soovib juba tootmistoa tegemises kaasa lüüa. Ema ütleb, et poisi isu tööd teha on suurem kui tema magusavajadus. "Tööjõud õnneks kasvab," naerab Silver.

Võõrast tööjõudu nad võtta ei plaani. Tööd tehakse just nii palju, kui ise teha suudetakse. "Ettevõtte on meil ikka rohkem pereelu järgi,"

tõdeb Katrin. "Selliseid lepinguid me ühegi tellijaga ei sõlmi, kus on mingid trahvid, sest ainult perega kõike tehes ei või iial teada, mis juhtuda võib."

Tõsi, mullu detsembris taheti Karli ja Linda maiustusi nii palju, et perel tuli mitmed tellimused ära öelda. Nad lihtsalt ei jõudnud nii palju toota. "Regulaarselt tuleb maiustusi ja müslisid teha umbes sajale kauplusele," märgib Silver.

Siiani on nende üheks populaarsemaks magusaks tooteks saanud šokolaadikreem kamaga. Väiksesse klaaspurki pakitud toodet ehib kuldne sildike, mis teatab, et see on 2011. aasta parim mahetoode.

Ees ootab mahe tulevik

Karli ja Linda maiustuste hulgas on mõnda aega juba ka kamašokolaad.

See maitseb kõikidest seni proovitud tahvlitest tõepoolest kõige paremini! Mõnusalt krõmpsuv ökokamajahu on Urvastest, šokolaad aga maailmakuulsalt Belgia tootjalt Callebaut.

Korraks tekkis nende tootmises kamajahu-kriis, ent Silver ja Katrin ei lasknud end sellest kaua häirida. Nad ostsid ökopoest herneid ja teravilja, keetsid, kuivatasid, röstisid ja jahvatasid need ise sobivaks kamajahuks.

Õnneks pole suvi enam kaugel. Sel ajal saab pere oma kodus magusa tootmisest veidi puhata, sest siis tellimuste arv langeb. Küll on aga uued, talukohaga seotud tööd juba planeeritud. "Tahaksin oma ürdiaia rajada," unistab Katrin. Taotlus maa mahedaks tunnistamiseks on juba sisse antud. "Kui see tõeks saab, võime oma aia õunu oma maiustustes kasutama hakata," on Silver lootusrikas. ✨

Ahjusepad

UUED 2014 ahjumudelid!

Uudisena, veelgi laiem koldeuks võimalik avatavana küljele või tõstetava mehhanismiga.

TALLINNAS

Kohila 2a

Tel. 6338335

TARTUS

Turu 51a

Tel. 7402001

www.ahjusepad.ee

KÕIGE KAUNIMAD AHJUD

Pasteet *pidulauale ja muidu...*

Pasteet on paljudele menüü täiesti tavaline osa ja üldiselt kelleski väga kirgi ei küta. Nagu paljude asjadega, on endatehtud pasteet hoopis teine tera.

Tekst ja fotod **Dagris Punder**

Valikus on nii vanaema retsepti järgi tehtud seamaksapasteet kui ka mitmed huvitavad kanamaksapasteedid.

Lisaks maitsvatele võileibadele võib seda kõige kodusemat pasteeti (ja miks mitte ka teisi) kasutada mitmesuguste suupistete tegemisel, mis sobivad hästi näiteks vabariigi aastapäeva peolauale.

Suupistete tegemisel saab varieerida nii aluse kui katte osas – kasutada võib näiteks röstitud leiba ja saiu, väikseid krõbedaid koorikleibasid, kreekerid. Ka katte osas on variante nii palju, kui on maitseid – alustades traditsioonilisemate vutimunade, hapukurgi, tomati ja tilliga ning lõpetades karamellistatud sibulaga ja granaatõuna seemnetega.

Kodune pasteet, vanaema moodi

- -1,3 kg seamaksa
- -1,7 kg pekisemat (ilma kondita) läbikasvanud sealiha
- 2 suurt porgandit
- 1 suur sibul
- 150 g võid
- maitsestamiseks soola, pipart, konjakit

Leotage maksa mõni tund vees, et vältida mõru maitset.

Eemaldage maksalt kelmed. Läbikasvanud lihalt lõigake ära kamar. Nii liha kui ka maks tuleks lõigata käepärasteks tükkideks – mitte väga väikesteks. Tükeldage ka porgandid ja sibulad.

Parema maitse jaoks pruunistage liha enne keetmist. Pruunistage ka maksatükid, et vedelik välja tuleks.

Laduge kogu kraam kihiti suurde potti: kõigepealt lihatükid, siis maksatükid ja porgand-sibul jne.

Lisage ka 4–5 tl soola ning maitse järgi pipart. Täpsem maitsestamine tuleb hiljem. Valage potti keev vesi, nii et veepiir jääks umbes 2 cm allapoole poti sisu pealispinda. Hautage 2–2,5 tundi.

Kurnake, pange vedelik ja liha eraldi kaussidesse. Laske kogu tahke kraam 2 korda läbi hakklihamasina (selle puudumisel võib kasutada ka köögikombaini, blenderit või saumikserit).

Lisage sulatatud või ning kurnatud vedelikku (tunde järgi). Vedelikku peab lisama üsna palju, sest pasteet tahkub hiljem – mul kulus näiteks kõik ära. Kuumatage segu samal ajal kloppides keemiseni, vahepeal maitseke ja lisage vajadusel soola, pipart (liha tõmbab soola üsna palju sisse ja pasteet võib jääda mäge). Keemise lõpus lisage ka sorts konjakit.

Jaotage pasteet kaussidesse ja tõstke jahedasse. Enne sööma hakkamist võiks lasta üle öö seista.

Kanamaksapasteedid

Kanamaksapasteedi võlu seisneb suuresti selle valmistamise lihtsuses. Umbes poole tunniga on hõrk pasteed valmis. Nõ kohustuslike koostisainete nimekiri on tegelikult lühike, piirdudes põhimõtteliselt ainult maksa, sibula, soola ja võiga. Erinevate lisanditega saab aga pasteedile anda hoopis teistsuguse näo ja teo.

Pasteet päikesekuivatatud tomatitega

(Sobib hästi näiteks röstitud *ciabatta*'ga.)

- 500 g kanamaksa
- 1 sibul
- 2 küüslauguküünt
- 10 päikesekuivatatud tomatit
- 75 g võid + 25 g praadimiseks
- 0,5 dl valget veini
- vajadusel kanapuljongit
- soola, pipart
- punet, basiilikut, tšillihelbeid
- katteks 1 dl kanapuljongit + 1 leht želatiini

Sulatage pannil 25 g võid, praadige sibul koos küüslauguga madalal kuumusel klaasjaks. Lisage ka kuivatatud ürdid ja peeneks hakitud tomatitükid.

Lisage kelmestest puhastatud ja väiksemateks tükkideks lõigatud kanamaks, praadige madalal kuumusel.

Enne praadimise lõppu valage peale sorts valget veini. Eemaldage maks tulelt, valage kogu kupatus kaussi või köögikombaini nõusse, lisage ülejäänud sulatatud või ja püreestage. Kui segu tuleb liiga paks, võite lisada kanapuljongit. Maitsestage üsna julgelt soolaga, lisage ka pipart ja soovi korral tšillihelbeid. Valage pasteed väikestesse kaussidesse.

Pasteedile võib peale teha ka tarretise: selleks kuumutage 1 dl kanapuljongit. Lisage 5 minutit külmas vees ligunenud želatiinileht, segage želatiini sulamiseni, jahutage veidi ja valage serveerimisnõus pasteedile. Jahutage.

Nipp: selleks, et maks ei muutuks tuimaks, praadige seda madalal kuumusel.

Pasteet konjaki ja salveiga

- 500 g kanamaksa
- 1 sibul
- -10 lehte salveid
- 1 küüslauguküüs
- sorts konjakit
- soola, pipart
- 100 g võid + 30 g praadimiseks
- katteks 30 g sulatatud võid

Sulatage pannil 30 g võid, lisage sibul, küüslauk ja väike peotäis salveid. Praadige madalal kuumusel, kuni sibul on klaasjas. Lisage kelmetest puhastatud ja väiksemateks tükkideks lõigatud kanamaks, praadige samuti madalal kuumusel, maitsestage soola-pipraga, eemaldage tulelt. Lisage sulatatud või ja püreestage. Lisage sorts konjakit. Kontrollige maitset ja vajadusel lisage soola-pipart. Valage väikestesse kaussidesse. Katteks sulatage veel 30 g võid ja valage siis pasteedile. Pange pasteedid külmikusse tahenema.

Nipp: kui soovite õhulisemat pasteeti, lisage sellele pärast kuni 3 dl vahustatud koort.

Hõõgveinipasteet

(Eriti hea puuviljaleival.)

- 500 g kanamaksa
- 1 sibul
- 1–2 küüslauguküünt
- 100 g võid + 30 g praadimiseks
- pipart, soola
- punet ja basiilikut
- 1 dl hõõgveini/glögi/punast veini
- katteks 1 dl hõõgveini + 1 leht želatiini

Sulatage pannil 30 g võid, lisage sibul, küüslauk ja ürdid ning praadige madalal kuumusel, kuni sibul on klaasjas. Lisage kelmetest puhastatud ja väiksemateks tükkideks lõigatud kanamaks, praadige samuti madalal kuumusel, maitsestage soola-pipraga. Valage peale hõõgvein, kuumutage hetkeks ja eemaldage siis tulelt. Lisage sulatatud või ja püreestage. Kontrollige maitset ja vajadusel lisage maitseaineid. Valage väikestesse kaussidesse. Valmistage katteks hõõgveinitarretis – selleks kuumutage vein, lisage külmas vees leotatud želatiinileht ja segage selle sulamiseni. Jahutage veidi ja valage siis pasteedile. Pange pasteedid külmikusse tahenema.

Komeeditort vabariigi aastapäevaks

Kommide "raudvara" hulka kuuluvast Komeedi kommist saab teha ka maitsva retrohõngulise tordi. Kommi omapärane maitse kandub edasi ka torti ning seda täiustab immutamiseks kasutatav kohv. Kui tort katta ka värviliste nonparellidega šokolaadinööpidega, on asi täiuslik!

BISKVIIT

- 3 muna
- 1,25 dl suhkrut
- 1,25 dl nisujahu
- 0,75 dl kartuli-tärklis
- 0,75 tl küpsetus-pulbrit

Eraldage munavalged kollastest. Segage omavahel jahu, tärklis ja küpsetuspulber. Vahustage munavalged tugevaks vahuks, lisades järk-järgult suhkrut. Kui munavalgevaht on valmis, valage selle hulka lahtiklopitud munakollased ja mikserdage kiirelt ühtlaseks. Sõeluge peale jahusegu ja segage õrnalt, aga nii, et kõik oleks korralikult segunenud. Valage küpsetuspaberiga ääristatud 20cm lahtikäivasse koogivormi. Küpsetage 180kraadises ahjus umbes 20 minutit, kuni biskviidi sisse torgatud tikk jääb puhtaks.

KREEM

- 1 dl + 2 dl vahukoort
- 200 g toorjuustu
- 1 pk Komeedi komme
- 50 g suhkrut

Hakkige kommid väiksemateks tükkideks. Kuumutage väikeses potis 1 dl vahukoort, lisage hakitud kommid ja sulatage segades. Kui kommid on sulanud, eemaldage tulelt, laske jahtuda. Vahustage ülejäänud vahukoort suhkruga, lisage toasoe toorjuust, mikserdage ühtlaseks. Lisage sulatatud kommid, segage ühtlaseks.

KOOGI KOKKUPANEK

- immutamiseks kohv, soovi korral võib lisada Vana Tallinna, konjakit vm
- kaunistamiseks šokolaadinööpe (Kalev)

Lõigake biskviit neljaks kihiks. Asetage alumine biskviidirõngas serveerimisalusele, immutage kergelt kohviga.

Kuna biskviit on üsna õhuline, siis väga suurt immutamist see ei vaja, mina kasutasin lihtsalt kergelt kohviga pintseldamist. Pange biskviidikihtle 2-3 sl kreemi, ajage laiali, katke uue biskviidikihtiga, ja nii kõigi kihtidega. Katke ka viimane kiht ja selle servad kreemiga, osa kreemi peaks alles jääma. Pange tort ööseks külmkappi maitsetuma, järgmisel päeval katke tort ülejäänud kreemiga, siluge ühtlaseks - seda on parim teha,

kui spaatel või nuga, millega siluda, korraks kuuma vette kasta. Kaunistage kook šokolaadinööpidega. ✱

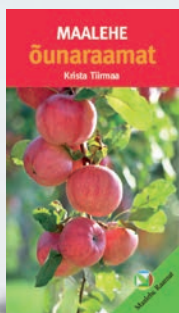

Kleidivabrik

„Kleidivabrik“ on hurmav käsitöö- ja ideeraamat, mis pakub inspiratsiooni parimateks mänguhetkedeks. Emade ja tütarde õmblusraamatus sajab kleite ja mänguasju justnagu konveierilindilt. Lihtsalt mõistetavate juhendite abil õmmeldakse tütarde meeleolukaid kehakatteid lihtsatest suvekleidikestest kuni romantiliste satsikleitideni välja. Lisaks neile valmivad juuksehted ja kotid, kepphobune koos varustusega, mängusöök ja nukurõivaid.

Raamatust leiad:

- üheteistkümne armsa kleidi lõiked, suurused 86/92, 98/104, 110/116 ja 122/128;
- juhendid alläärte, varrukate, taskute ja muude detailide varieerimiseks;
- terve hulga lõbusaid projekte: mängupood, teepidu, pulknukuteater...

Maalehe õunaraamat

Õunapuud on enim asvatatud viljapuu Eestis. Et õunapuud saaks pakkuda silmailu ja et temast oleks rõõmu ilusate ja maitsvate viljade näol, tuleb õunapuudele luua sobiv kasvukeskkond ning iga-aastaselt ja asjatundlikult puude

hooldada. Raamat annab ülevaate õunapuudele sobiva kasvukoha valikust, õunapuud pookalustest ja uuematest sortidest, istutamisest, saagi kujunemisest, võralõikusest, väetamisest, taimekaitsest ning saagi koristamisest ja säilitamisest. Raamat on eeskätt suunatud koduaiapidajale, kuid ka algaja õunakasvataja leiab siit asjalikku teavet õunapuude hooldamiseks.

Maalehe suvelilleraamat

Suvelilled on võitnud aednike südame sellega, et nende õisi näeb juba samal aastal, neid saab igal aastal vahetada ning peenraid uute huvitava taimedega ümber kujundada, nende valik on väga suur ning tublimad neist õitsevad terve

suve kuni sügiseste külmadeni. Suvelillid on kasvatatud ammusest ajast. Esmalt levisid aedades ilutaimedena teraviljapõldude umbrohud, nt rukkililled, saialilled, magunad. Käsitöökäes maailma avastamisega on täienenud ka aedades kasvatatavate üheaastaste lillede nimekiri. Selles raamatus tutvustatakse rohkem kui 70 kergesti kasvatatavat ehk otse peenrale külvatavat suvelille.

Suur kindaraamat. Eesti kihelkondade mustrid

Siia raamatusse on talletatud Eesti kinnaste ilu ja ajalugu.

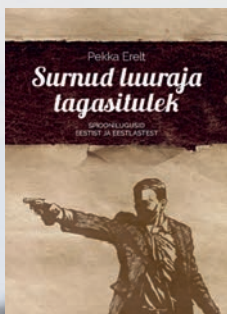
Raamatu autor Reet Piiri on Eesti Rahva Muuseumi kogudest valinud siia kindaid kõikidest Eesti kihelkondadest. Kindad jutustavad meile lugusid aastasade jooksul Eestis omaks võetud töövõtetest ja moemuutustest. Sisse kootud kirjad ja neile antud tähendused aga pajatavad inimeste mõtetest ja iluotsingutest. Kinnastel on selgesti näha meie rahvarõivastele omased paikkondlikud traditsioonid ja mitmekesisus. „Suur kindaraamat. Eesti kihelkondade mustrid“ on eldkõige mustrikogu, kust saada inspiratsiooni omaenda kodukoha mustrite kudumiseks ja kombineerimiseks.

Elada mitmuses

Kaksikute fenomen on inimesi alati võlunud. See puudutab igapäevast meid, sest igaüks meist soovib tunda end ära kelleski teises. Aga ühtlasi tõstab mitmitu teema

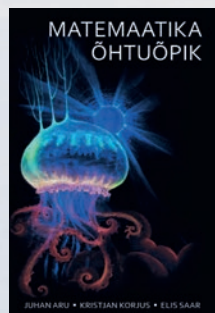
tänapäeva individualismi ülistavas maailmas küsimuse iga üksiku inimese unikaalsusest. Igaüks meist soovib olla eriline. Ilma et tuleksime selle peale, et on kaksikuid, kes eelistavad teadlikult olla sarnased. Selleks, et eristuda meist kõigest. Esimest korda Eestis jäädvustab fotograaf Birgit Püve raamatus „Elada mitmuses“ tuntud ja tundmatuid identseid kaksikuid ja kolmikuid.

Surnud luuraja tagasitulek. Spioonilugusid Eestist ja eestlastest

Peaaegu kaks kümnendit on möödunud, kui Pekka Ereit avaldas Eesti Ekspresil külgedel

oma esimese luureloo „Liivakasti James Bondid“. Aastate jooksul tuli lugusid üha juurde ja nüüd on osa jõudnud ka raamatukaante vahele. Luurekirjutades tuleb endale aru anda, et heal juhul on näha vaid jäämäe tipp ning seegi võib olla kõigest määra. Eesti luure puhul eriti. Meie sõjaväelüüre jõudis aastatel 1939–40 põletada suure osa oma dokumentidest. Alles jäid pudemed siin-seal arhiivides ning hulk legende, mille põhjal ongi käesolevad lood kirja pandud.

Matemaatika õhtuõpik

Uus ja parandatud trükk nüüd poodides! Seelle raamatu eesmärk on muuta matemaatikat huvilise jaoks lihtsamaks ja huvitavamaks. Õhtuõpik toetab

koolitunde ja päris õpikut, aga sobib ka kõigile teistele, kes sooviksid matemaatikat iseseisvalt avastada või taasavastada. Iga tähtsama keskkooli ainekavas mainitud teema ning mõiste kohta leiab siit erinevaid intuiitiivseid seletusi, aga ka nende ajalugu, huvitavaid fakte ja rakendusi.

Rahvuslik ehe –

Teostus **Rewill Huvikool**
Fotod **Sven Arbet**

sõlg

Seekord meisterdasid Rewilli Huvikooli lapsed juhendaja Helena Kirti eestvedamisel Eesti Vabariigi sünnipäevakuuks rahvusliku ehte – sõle. See näeb välja nagu ehe metall, kuid peidab endas väikest kavalust.

Papptaldrikud on üks tänuväärne meisterdamismaterjal. Neist saab teha maske, mütse, lilli ja muud huvitavat. Seekord meisterdame sellest aga metallse läikega sõle. Sõlge võib kaunistada näiteks väikeste kannata nõopidega. Natuke värvimist, mustri joonistamist, ja uhke ehe ongi valmis. Sama tehnikaga võib valmistada ka kõike muud, mida hing ihaldab – nt printsessi- või kuningakrooni, kilbi ja mõõga või hoopis midagi muud meelepärast.

Head meisterdamist! ✨

MATERJALID JA TÖÖVAHENDID

Papptaldrik, harilik pliats, pintsel, käärid, PVA- või puiduliimi, tavalist pahtlit, akrüülvärvi (hõbedast, aga sobib ka see, mis parajasti kodus on), nõõpe ja täitepudel, millest saab peenikese joana kanda papptaldrikule reljeefset mustrit. Kui pahtlit käepärast pole, saab ka ainult liimiga mustri taldrikule kanda, kuid sellisel juhul ei ole selle reljeef nii kõrge.

Töö käik

1. Pange papptaldrik tagurpidi lauale, põhi ülalpool. Joonistage hariliku pliatsiga taldriku põhjale, kasutades vajadusel mingit ringikujulist eset, sõõr. Sõõri keskele joonistage aga nn vits.

2. Lõigake kääridega taldrikusse joonise järgi avasused.

3. Võtke 2 tl pahtlit ja 4 tl PVA- või puiduliimi ning segage ühtlaseks massiks. Segu peab saama piisavalt voolav. Valage see pudelisse, millel on väike ava ning kandke segu sõõlele, tehke eri mustreid. See segu jääb kuivades sõõlele reljeefse mustrina.

4. Kui soovite sõõlele lisada kaunistusi, näiteks nõõpe, kinnitage need samuti seguga taldrikule. Nõõbid peavad olema ilma kannata. Kui see on tehtud, tuleb sõõl jätta 12 tunniks kuivama.

5. Kui muster on kuivanud, värvige sõõl üle hõbedase värviga.

6. Võtke väike tükk svammi ning pigistage sellele tavalist musta kingaviksi ja tupsutage sõõlele. See annab sõõlele vana ja veidi oksüdeerunud metalli mulje.

Hobused

Tekst **Aive Möttus**

Fotod **Ago Ruus, erakogu**

põlvkondi sidumas

*Muuksi küla Volbergide hulgas
pärandub hobusearmastus naisliini pidi,
käsikäes kunstiandega.*

Vanasti olid hobused igapäevane nähe, nii linnas kui maal. Nüüd saavad aga vähesed inimesed suksusid oma elu pärisosaks nimetada.

“Hobused on minu elu loomulik osa olnud nii kaua, kui end mäletan,” ütleb arhitekt Siiri Nõva. Sama kinnitab ka Maarit Mürk: “Ei mina ega mu lapsed pea hobuseid mingiteks erilisteks loomadeks, oleme nendega nii harjunud.”

Siirit-Maaritit seovad lisaks hobustele sugulussidemed. Esimese vanaema ning teise vanaema on aga Kuusalu kihelkonnast Muuksi külast Toomani talust pärit Eesti esimene naisarhitekt Erika Nõva, neiuna Volberg. Volberge elab Muuksi külas siiani, ja üsna mitmes talus.

“Terve küla on meid täis,” naerab Maarit, kes koos abikaasa ja lastega kuus aastat tagasi pealinna maale kolis ning nüüd vanavanaema sünnikülas kadakastel karjamaadel hobuseid kasvatab.

Hobusearmastus on Volbergide elus olulise rolli mänginud ammu ajast. Erika isa Hans Volberg olla oma kahe “hobusehaige” tütre, Ella

ja Erika kohta öelnud, et “see on neil veres”. Hobuseasjandus oligi peres nende kahe tüdruku mureks ja kohustuseks. Kuid “haigus” oli tõenäoliselt pärit veelgi kaugemalt: juba Hansu emaisa olevat hobuseid hoidnud ja “söötnud nende nahka” suure osa talu viljast.

Olgu öeldud, et põldu künti toona, XIX sajandi teises pooles härgadega, hobuseid kasutati muudel töödel ja söiduks.

Linnaelamises tall ja hobused

Siiri on küll kogu aeg Tallinnas elanud ning vaid suviti ja koolivaheaegadel Muuksis viibinud, kuid hobuseid pidamast pole see teda takistanud.

Omaaegses Kadaka külas, mille praegune Nõmme linnaosa alla neelanud on, oli Nõvadel kodumaja ümber neli hektarit maad ja otse loomulikult pidas vanaema seal ka hobuseid, nendega tehti kõik põllutööd. Toonane tall on tänini alles ning Siiri on selles pärast vanaema Erika surmaga hobuseid pidanud, tervelt 14 aastat. Viimati kappasid suksud Siiri koduõuel 2004. aastal. Sealt

Maariti sõnul sobivad eesti tõugu hobused talle hästi, sest nad on väheldast kasvu nagu temagi.

Hans Volberg Toomani talu meestega Kuusalusse pidusse sõitmas 1938. a.

edasi on nad elanud kas Muuksis või mõnes linnalähedases türitallis, enamasti Ruilas.

“Elasin koos vanaemaga kakskümmend aastat ja sealt see hobusearmastus pärit ongi,” selgitab Siiri ning lisab, et tema erilised lemmikud on inglise täisverelised. “Hobuses peab olema iseloomu, intelligentsust, välimust. Juba Toomanil kasvatati tuliseid hobuseid,” arvab ta teadvat oma täisvereliste lembuse allikat.

Punane, “kena keevavereline traavel”, nagu Erika Nõva teda oma mälestusteraamatus nimetab, osteti Toomanile varsana ja temast sai õde

Ella hobune. Pea kõik hilisemad suksud talus olid Punase järglased, kuid “kibedaks” ei läinud neist ükski, mõni olnud kohe üliarahulik.

“Kui isa esmakordselt rakendas Peeskarit, siis lasi hobune seda rahulikult sündida ja ei kippunud isegi jooksuma. Isa pärast veel kirus: “Mis noor hobune see ka on, mine nagu lehmaga!”” kirjutab Erika Nõva.

Maariti juhatas umbes kümneaastasena hobuste juurde aga Siiri, kellel toona juba kolm hobust oli. Külalapsed, kelle seas Maaritki, lihtsalt panid Siiri fakti ette, et too peab neile ratsutamist

→ lk 80

Eesti esimene naisarhitekt oli 100 aastat ajast ees

Erika Nõva (1905–1987) sündis Volbergide pere kaheksanda lapsena. 1931. aastal lõpetas ta Tallinna Tehnikumi arhitektuuri osakonna Eesti esimese naisarhitektina. Pere kümnest lapsest kuus said kõrghariduse, toona oli see väga suur asi. Tema vend August Volberg oli samuti arhitekt.

Ehkki Erika Nõva sai tuntuks ka kui paljude ühiskondlike hoonete looja (nt Tallinna Keskhaigla, Inglise Kolledži ehk praeguse Tallinna Ülikooli peahoone, Prantsuse Lütseumi hoone), jäi ta eelkõige truuks oma juurtele ning tundis suurimat huvi taluehituse traditsioonide ja rahvusliku maa-arhitektuuri vastu. 1930. aastatel projekteeris ta tüüpelaamuid asundusküladesse Pillapalus, Peressaares, Pikaveres ja Lepplaanes. Erika Nõva kavandatud on ka 1937. aastal August Mälgule kingitud Lagle talu.

Looduslähedast ja traditsioonilist, kuid samas moodsat stiili (kõrge rookatus, lint- ja nurgaakendega) esindab tema endagi maja Nõmmel (endisaegses Kadaka külas), kus praegu elab poja pere.

“Vanaema kavandas ka maja sisustuse. Oleme nii palju kui võimalik säilitanud sedaviisi, nagu ta omal ajal valmis sai.”

Elutoa põrandal on maas 1700. aastatest pärit parkett. Vanaema oli seotud Toompea lossi remondiga ja sai jaole, kui vana parketti ära viskama hakati.

Kui arhitektuuriajaloolane Mart Kalm meilt kord läbi astus ning parketi vanust ja päritolu kuulis, ei julgenud ta suurest austusest selle peale astudagi,” räägib Erika Nõva poja Antsu tütar Siiri Nõva.

Tütar Tiiu poeg Matti Mürk on öelnud: “Vanaema lõi oma kodu ja maja sada aastat ette. See on nagu maakodu loomade, õunapuuaia ja väikese põllumajandusega, mis andis toidulisat, eriti sõja-aastatel.”

Erika Nõva hobusega Impas 1934. aastal.

Nõva on muide kinnimastud nimi. Enne II maailmasõda, nime eestistamise aegu (Erika Nõva abikaasa, graafik Ilmar Nõva kandis toona nime Breiberg) võis igaüks endale sobiva nime valida ja selle ka kinni maksta, et teised sama nime võtta ei saaks. Nõukogude ajal sellest süsteemist kinni ei peetud ning nii on tekkinud Maarjamaale ka teisi Nõvasid, kes kinnimastud nimega Nõvade sugulased pole.

Allikas: Wikipedia, Siiri Nõva, raamat “Toomani. Erika Nõva mälestused”

Reisikorraldaja aastast 1996!

tel 445 0020, 505 9902
gondvana@gondvana.ee
www.gondvana.ee

Kaugreisid toimuvad mõnusalt väikeste rühmadega! Hinna sees põhjalikud ekskursioonid, kõik sissepääsupiletid, päev-paar lõõgastavat puhkust, kogu transport, korralik majutus ja 2-3 söögikorda päevas.

ETIOOPIA: Džiibisafari hingematva ja metsiku looduse keskel elavate hõimude juurde. Külastame eksootilisi hõimurahvaid, rahvusparke, pealinna Addis Abebat, sinise Niiluse lähteid ja UNESCO maailmapärandi nimekirja kantud Lalibela kaljukirikuid.
13.-25.03; 15.-27.10. H: 2860 €

DUBAI-AÜE: Dubai uhked pilvelõhkjad, muuseumid, turud ja kaubanduskeskused. Pärsia lahe valged liivarannad ja soojad taevasinised veed. Dubai, väljasõit AÜE pealinna Abu Dhabisse, Omaani lahe ääres asuv imelise loodusega Fujairah, džiibisafari kõrbes, õhtusöögikruis jpm.
15.-22.03; 24.-31.10. H: 1410 €
28.12.-05.01. H: 1780 €

VÖRRATU INDIA: Suur ringreis Radžastanist Varanasini. Pealinn Delhi, Udaipur, paadisõidud Pichola järvel ja Gangesel, Jodhpur, Jaipur, džunglisafari ja tiigrireservaadi külastus, poolkõrbes asuv Fatehput Sikri, Agra ja kuulus Taj Mahal, Varanasi jpm.
14.-26.10. H: 2050 €

IMEKAUNIS SRI LANKA: Colombo, Pinnawela elevantide keskus, Sigiriya kaljukindlus, Dambulla kaljukoopad, Matale võrtsiaed, Kandy, Yala rahvuspark ja Rawana Ella kosed, rannapuhkus Hikkaduwas jpm.
18.-30.10. H: 1795 €

MEHHIKO: Pealinn Mexico City, ilusad värvikirevad koloniaallinnakesed Puebla, Oaxaca, San Cristobal de las Casas ja Merida, asteekide ja maiade muistsed linnad Palenque, Chichen Itza, Teotihuacan, Uxmal jms. Agua Azuli kaunid kosed, Sierra Madre mäeahelik ja kaktusemetsad, flamingodest leegitsevad laguunid, kohaliku hacienda külastus, tillukesed indiaanikülad ja rannapuhkus Kariibi mere ääres asuvas Cancúnis. Ühe Mehhiko tuntuima ja värvikama püha, *Dia de los Muertos*'e ehk surnutepüha pidustused.
29.10.-12.11. H: 2999 €

PÄIKESELINE TAI: Bangkok, džunglis asuv Kwai jõgi, Saiyoke rahvuspark, kuninglik suveresidents Bang Pa In, Põhja-Tai pärlid Chiang Mai ja Chiang Rai, paadiretk

Laosesse, elevantisõit, krokodillifarm ning jõeparvetamine, mägihõimude külastus, Tai kaunid saared ja mõnusad rannad.

05.-15.04. H: 1760 €
07.-21.11. H: 2050 €

VIETNAM-KAMBODŽA-HONGKONG: Hanoi, kruiis Halongi lahel, Hoi An, Hue, Ho Chi Minh – endine Saigon, Can Tho, Thom Romi, ujuvad turud ja väikesed rannakülad, Chau Doc, Phnom Penh, rannapuhkus Sihanouville'is, Siem Reap ja Angkor Wat, rahvuslikud etendused jpm.
17.11.-04.12. H: 2790 €

HIINA: PÕNEV PEKING, keelatud linn ja Taevatempel, Hiina müür, pandad Pekingi loomaaias, rikkasõit hutongides ja kohaliku perekonna külastus. Õpime iidset võitluskunsti, tutvume Hiina tee traditsioonidega ning mekime Pekingi parti.
07.-13.06. H: 1300 €

BAIKAL-MONGOOLIA: Laevasõit Baikali, Olhoni saar, Taltsõ vabaõhumuuseum, Listvjanka küla, Hustai ja Gorkhi-Terelj rahvusparkid, kloostrid ja templid, elamine traditsioonilistes jurtades, vibulaskmine, ratsutamine, rahvuslik etendus jpm.
07.-17.07. H: 3300 €

PÕHJA-ITAALIA KAUNID JÄRVED JA VÄIKELINNAD (lennureis) 11.-18.04. H: 870 €
KUNINGATEE 12.04; 23.05. H: 99 €
AUSTRIA-BAIERIMAA 19.-27.04; 09.-05.10. H: 450 €
HOLLAND-BELGIA-LUKSEMBURG 30.04.-08.05. H: 485 €
PALANGA-NIDA 16.-18.05; 06.-08.06; 18.-20.07. H: al 130 €
ŠVEITS-LIECHTENSTEIN 07.-14.07. H: 430 €
NORRA – IMELINE MAA 14.-22.07. H: 580 €
KURAMAA 18.-20.07. H: 170 €
AHVENAMAA 24.-27.07. H: 270 €
TATRATESSE TIIRUTAMA 02.-08.08. H: 320 €
SAKSAMAA IMELISED VÄIKELINNAD 11.-19.08. H: 490 €

Siiri koos oma hobuste Littera ja Ras Pologa Toomani talu maadel, kust sai alguse ka huvitav hobi – hobuseraudade kogumine. Nüüdseks on neid kogus juba mitusada.

õpetama hakkama. Ja nii ka läks, suvevaheajal Muuksis ja talvel linnas Nõmme mändide all.

Maaritile aga meeldivad erinevalt Siirist eesti tõugu hobused, kes on rahulikud, suhteliselt väikest kasvu, ilusad värvilised ja kadakastel karjamaadel kenad vaadata. “Silmailu loeb ikka väga palju,” leiab ta.

Kunst ja hobusearmastus käsikäes

Linnas elades õppis Maarit kunsti, kuid maale kolides ja hobuste ilmudes tahtis ka hobuseasjandus tudeerimist: mõni aasta tagasi lõpetaski ta Järvamaa Kutsehariduskeskuses hobumajanduse eriala. Kas kunstianne, mis vanavanaema ja vanaema (moekunstnik Tiiu Mürk) kaudu Maaritini jõudnud, jääbki nüüd soiku? “Ei ta jää midagi. Kunst kannatab oodata, küll tuleb temagi aeg,” annab Maarit naerusuiselt lootust.

Ka tema vanavanatädi (Erika Nõva õde) Grete Volberg leidis kunsti veidi hilisemas eas – algul õppis arhitektuuri ja matemaatikat, alles hiljem lõpetas Pallase kunstikooli graafikuna.

Siirigi õpitud ametid on otsesemalt või kaudsemalt loomade ja kunstiga seotud. “Kui keskkooli lõpetasin, oli mul kolm valikut – arhitekt, bioloog või zoosener. Arhitektuur jäi sellepärast ära, et keskkoolis ma kunstiga ei tegele, enne seda küll, käisin kaheksa aastat joonistamas. Bioloogiasse läksid proovima meie bioloogia ja ornitoloogia eriklassi ajud ja nendestki kõik ei saanud sisse. Siis ma mõtlesingi, et lähen EPAsse. Hobuste pärast. Sain sisse ja lõpetasin ka,” meenutab kunagine zoosener, kes siiski

päevagi selles ametis töötanud pole, vaid hoopis uut – arhitekti oma – õppima läks. “Kahju, et vanaema ei tea, et must arhitekt sai. Ta suri siis, kui EPAs õppisin.”

Ometi on Erika ja Siiri Nõva ka koos projekteerimistööd teinud. “Kui vanaema pensionipõlves kodus tööd tegi, olin tema toas ning võisin lauanurgal koerakuute ja hobusetalle projekteerida,” manab Siiri aastakümnetetaguse aja silme ette. “Vanaema joonistas väga hästi, eriti hobuseid, ja neid ma siis kogu aeg talt mangusingi.”

Praegu ongi nii, et paljud kliendid jõuavad Siiri juurde just hobuste kaudu ning koduseid tallegi on ta projekteerinud üksjagu. Isegi raamat “Väiketallid” on tema sulest ilmunud. Sarnaselt vanaemaga huvitavad teda traditsiooniline ja looduslik ehitusstiil ja võtted – mida aeg edasi, seda enam.

Maarit aga on sõrme andnud eesti tõugu hobuste aretusele. Viis aastat tagasi ostis ta Siiri kaasabil oma esimesed kaeramootorid, nüüdseks sööb neid Kembari talu koplites kuusteist. Mõõdunud kevadel-suvel sündis kuus varssa, tänavu on oodata sama palju.

“Kunagi oli mul ka tori hobune, aga see pole ikka see,” jääb Maarit maatõugu suksudele truuks.

Maid, mida noor naine oma hobuste abiga hooldab, on enam kui 100 hektarit. Esialgu plaanib ta küll vaid tõuaretusega tegeleda, kuid hobuste teenuste osutaminegi pole välistatud.

“Nii kena oleks ju turistide meie kadakastel karjamaadel vankri või saaniga ringi sõidutada,” mõtleb Maarit Mürk tulevikule. ✨

VEEBRUUARI *sündmused*

- 2. veebruaril toimub Kolkja külas Peipsimaa Külustuskeskuses viies tõukekelgupäev "Kolkja kelk".
- 2. veebruaril on Otepääl Euroopa saunamaraton.
- 2. veebruaril toimub Kiviõlis X talvine tuhamägede tantsupidu.
- 7. veebruaril toimub Tartumaal Lähtel rahvusvaheline võimlemisturniir "Miss Valentine".
- 7. veebruaril on Eesti Vabaõhumuuseumis Härjapea talu leivategu.
- 7.-8. veebruaril on Tallinnas Järve keskkuses talu- ja käsitööpäevad.
- 7.-16. veebruarini toimub Tallinna Botaanikaaias näitus "Nutikad trikitajad".
- 8. veebruaril on Alutaguse puhke- ja spordikeskuses Alutaguse suusamaraton.
- 8. veebruaril on Eesti Vabaõhumuuseumis Kolu kõrtsis "Vana maamaja päev".
- 8.-9. veebruaril toimub Mooste mõisa restauraatorite kojas lubikrohvikoolitus (www.heaom.ee).
- 9. veebruaril toimub Tartu suusamaraton.
- 9. veebruaril on Raplamaal Valtu seltsimajas kella 12-14 avatud Kaerepere kirbukas.
- 9. veebruaril toimub Viljandis Sakala keskkuses vanakraamiturg.
- 12.-21. veebruarini toimub VI Tallinna talvefestival.
- 19.-21. veebruarini toimuvad Pärnu bluusipäevad.

15.-16. veebruaril on räätSAMatk huntide jälgedes Kõrvemaal.

8. veebruaril toimub Jõgeval Laiuse mäel isetehtud keldude võidusõit "Talvetrall".

- 22.-23. veebruaril on Saku Suurhallis ratta- ja rulavõistlus "Simple Session 2014".
- 14.-16. veebruarini toimub Eesti Näituste messikeskuses turismimes "Tourest".
- 14.-16. veebruarini on Viljandis 12. tudengite teatripäevad.
- 15. veebruaril toimub Tallinnas rahvusvaheline laste ja noorte suurvõistlus džuudos "Tallinn Judo Cup".
- 15. veebruaril toimuvad Viljandi järvel ja selle ümber "Kalafest 2014" ja püügivõistlus "Kuldkala 2014".
- 15. veebruaril toimub Tallinnas Rocca al Mare koolis joogafestivali talvepäev.
- 15.-16. veebruaril toimub Mooste mõisa restauraatorite kojas talumööbli restaureerimise töötuba (www.heaom.ee).
- 15.-23. veebruarini kestab Pärnu jääfestival.
- 20. veebruaril on Nokia Kontserdimajas "Eesti Vabariik 96" galakontsert "Meie kodu - Eesti".
- 20.-23. veebruarini toimub Pärnus rahvusvaheline lõõts- ja suupillimängijate pillilaager "Läbi jäätunud klaasi".
- 21. veebruaril on Viimsi vabaõhumuuseumis vastlapäev: rahvuslikud mängud,

kelgukoerad, süldi ja hernesupi keetmine ning palju muud.

- 21.-23. veebruarini toimub Tallinnas salsafestival.
- 22. veebruaril valmistatakse Haapsalus Rannarootsi muuseumis jää- ja lumeskulptuure.
- 22.-23. veebruaril toimub Tehvandi spordikeskuses Otepääl "Scandinavian Cup" murdmaasuusatamises.

- 24. veebruar - üle Eesti tähistatakse Eesti Vabariigi aastapäeva.
- 24. veebruaril on Viimsi vabaõhumuuseumis perepäev: vastlapäev ja vabariigi sünnipäeva hõnguline päev kogu perele.
- 28. veebruaril toimub Pärnu Kontserdimajas infomes "Suunaja".

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kadri Tramm**.
Tel 661 3370, e-post kadri.tramm@maakodu.ee.

	külm, hoolimatu	piiblist pärit mehenimi	Loksa Shipyard	I	meri Kesk-Aasias	sotsiaaldemokraatlik partei											
eurovolinik																	
mõttetus, mõistusevastatus																	
Loomingu Raamatukogu			tarkvarafirma														
küla Leisi vallas			animarežissöör ... Heidmets							on ingl. k							
meedias figureeriv tädi																	
tervishoiuasutus Tallinnas, lüh.																	
poeg		nõeljas moodustis selgrootutel koht peenardele					Lõuna-Eesti linna elanik	juga Põhja-Ameerikas	pärilikkus-informatsiooni kandev aine	mänguasjade pood	Australian Astronomical Observatory		alumiinium	Puccini ooper	hoogsalt, eredalt põlema	amper	
Energia Agentuur			aasta		järjestikused tähed	Eesti teater						laht Saaremaal					
			Public Relations			Eduard						vähkren, püherdan					
taim pildil																	Ernst & Young
taim pildil													osutav asesõna				
													uraa				
	meeter		laupäev		päev, rootsi k				umbes		õnnelik, ingl. k						
	kolm sarnast tähte		tekst üksikasjaliselt		Prantsuse kuldmiint				kitarrist, nimi, in.		kaunviljad						
taim pildil													valuhüüd				alevik Sonda vallas
													meeleolu kajastus näol				
kolmevärsiline luulevorm						... (teatud pähkli) õli								asesõna			
														2 sarnast vokaali			
tund (füüs.)		rahvus Hiinas				South African Airways				diameeter		teenekas poliitik					
		sina				ajalooliselt kujunenud rahvusrühm				vanuse		2 sarnast vokaali					
raadio- või teleülekanne																	
Saksamaa kantsler, nimi, in.							vesinik	neoon			enda						raadius
								kriipstäh			liiter						kaalium
taim pildil																	sa muti
ehk		geoloogilise ajaarvamise ühik															
... Kiosk		lendamisega seotud															
		äärmselt kokkuhoidlik															
kaitselaat					väävel												
					Dutch East Indies												
kaunistused, iluasjad																	Islandi domeen
naturaallogaritm			riigivanem														
			lammastik														
Vergiliuse eepos																	

Lahendusi ootame 17. veebruariks aadressil: **Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn**, e-posti teel **kristel.kirss@maakodu.ee**
 Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Ristsõna õige vastus oli: talv on aias okaspuude aeg, harilik jugapuu, mikrobioota, elupuu smaragd, kanada kuusk. Loosi tahtel võitis seekord ristsõna auhinna, milleks on Kadri Hinrikuse raamat "Kui emad olid väikesed", **Ene Eesik Tallinnast**. Palju õnne! Järgmise ristsõna auhinnaks on Nasta Pino raamat "Seal kus rukkiväli".

AVANT laadurid

AVANT TECNO OY (Soome) on maailma juhtiv, omakaalult alla 2000 kg kaaluvate kompaktladurite valmistaja. Laadureid müüakse suure eduga kõikjal maailmas ning ka Eestis on tänaseks kasutusel 600–700 AVANT laadurit väga erinevates töovaldkondades. Masinad valmivad Soome tehases, läbides range ja põhjaliku kvaliteedikontrolli. Komponentidena kasutatakse vaid parimaid.

AVANT on väikelaadurite tootearenduse teerajaja ja konkurentidele kättesaamatu. Tänu intensiivsele tootearendusele, põhjalikule kvaliteedikontrollile, laiale mudelivalikule ja uudsele tehnoloogiale on AVANT laaduritest saanud klass täiesti omaette masinaid, millele ei suuda konkurentsi pakkuda Hiinas, Poolas, Itaalias või arengumaades valmistatud õnnetud analoogid ja AVANT vanema põlvkonna ebakvaliteetsed koopiad. Intensiivne tootearendus ja pidev koostöö klientidega masina arendamise osas, töökindlus, laitmatu hooldus ja varuosade kättesaadavus on argumendid, mis tagavad laadurite suure müügi.

Teerajaks selles masinaklassis on mitmeid innovatsiooniahindu üle maailma pälvinud AVANT laadurid, mis on loodud tõsiseks töötegemiseks koostöös professionaalsete ja nõudlike klientidega. AVANT laadu-

rite edu näitab seegi, et enamik konkurentide üritab järgida just AVANT laadurite tootearendust ning pakkuda analoogseid lahendusi.

Tänu masinate universaalsusele, töökindlusele ja kasutamisihtsusele kasutavad ka Eestis AVANT laadureid väga paljud haljastus- ja ehitusfirmad, kinnisvarahooldusettevõtted, hotellid, turismitalud, vallad, linnad, põllumajandusettevõtted, kalmistud, aiandid, talupidajad, maakodude omanikud, eraaiapidajad jne.

AVANT laadureid on mitmeid mudeliseeriaid: 200, 300, 400, 500, 600 ja 700 seeria masinad. Mudelivalik on lai, masinaid leiab väga erinevaks otstarbeks. AVANT laadurite põhilisteks konkurentsieelisteks on masinate universaalsus (tänu väga laiale töövahendite valikule), töökindlus, kerge kaal, suur jõudlus ning kasutamise lihtsus.

- **tõstejõud kuni 1400 kg**
- **tõstekõrgus kuni 2,8 m**
- **sõidukiirus kuni 25 km/h**
- **kaal alates 590 kg**
- **lai valik lisaseadmeid**
- **lai mudelivalik**

- **Konkurentsilt enim müüdud väike-laadur ka Eestis.**
- **Lai mudelivalik masinaid alati kohapeal esinduses Sael.**
- **Lai valik kvaliteetseid töövahendeid alati kohe saadaval.**
- **Valmistatud Soomes, vt: www.avanttecono.com**
- **Originaalne AVANT.**
- **Üle 700 müüdud laaduri Eestis!**

AVANT laadurite maaletoomise, müügi ja hooldusega tegeleb AS SAMI müügiosakond: Harjumaa, Saue, Tule 20, lisainfo tel 670 9040, müügijuht 528 2732 või sami@sami.ee. Müügihall avatud E–R 8.00–16.30.

SAMI
MASINAKESKUS
www.sami.ee

TALLINNA KONTOR:

Läike tee 1, Mõigu tehnoпарк
Rae vald, 75312 Harjumaa
Anu Ruut, tel 503 8302, 601 1727, anu@selteret.ee

TARTU KONTOR:

Tööstuse tee 9, Ülenurme tehnoпарк
Ülenurme vald, 61715 Tartumaa
Karmen Ahja, tel 5884 9492, 742 8446,
karmen@selteret.ee
Merilin Saksing (lillekasvatus), tel 5348 6245,
742 8446, merilin@selteret.ee

Selteret OÜ on Eesti kapitalil põhinev, aiandus- ja
põllumajanduskaupu müüv hulgifirma.

Soovime kõikidele kasvatajatele viljakat aastat!

VÄIKE KASVAB SUUREKS!

www.selteret.ee

HEAD AIANDUSTOOTJAD! Selteret OÜ pakub teile algavaks hooajaks

- Profiseemneid, sh seemnekartulit
- Frigotaimi ja noortaimi, sh kapsataimi
- Potte, kassette ja ampleid
- Külvi- ja kasvuturbaid
- Veelahustuvaid ja granuleeritud väetiseid
- Taimekaitset
- Kahjuritõrjevahendeid
- Kasvuhooneid
- Imbkastmisvoolikuid
- Katteloore, kilesid jm kattekangaid
- Kõike muud vajalikku teie tootmisesse!

Pakume ka mahetootmisse
sobivat kaupa!

www.selteret.ee

VÄIKE KASVAB SUUREKS!